

ESTONIA

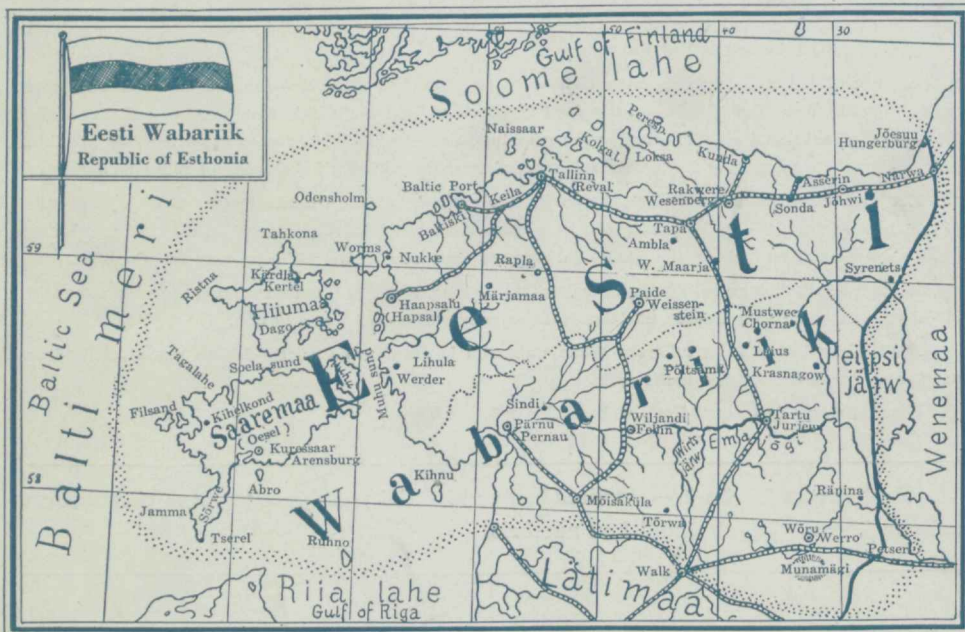
Eesti politika, ühiselu, kaubanduse, kunsti,
kirjanduse ja teadusline kuukiri

1. aastakäik

Mai kuul, 1919

Nr. 2

RAARHIIV-
RAAMATUKOGU
L. LEOKE

Amerika Eesti Ühisuse kirjastus, New Yorkis.

Eesti wabariik on Inglise, Prantsuse, Italia ja Jaapani walitsuste poolt juba makswaks tunnistatud, ja loota on, et ka Amerika Ühisriigid ja rahu konwerents Parisis teda jäedawalt makswaks tunnistawad.

Eesti wabariik on 47.000 ruut-kilomeetrit suur, sellega suurem kui Helwetsia, Daani, Hollandi ja (Järg kaane teisel küljel.)

Trükitud Amerika Eesti Ühisuse kulul.

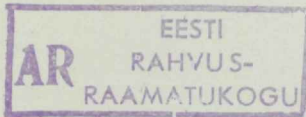
"ESTONIA"

A monthly Magazine published in the Esthonian language.

Devoted to Science, Literature, Art, Commerce and Social-political Subjects.

ANNUAL SUBSCRIPTION: \$3.00.

Single Copies 25c.

84 - 13th AVE., L. I. C.

I. Narodny, Editor

P. Pelberg, Treasurer

P. A. Pabstel, Secretary

Editorial Office: 364 East 50th Street, New York City.

(Järg kaane esimeselt küljelt.)

Belgia maa. Eesti wabariigis on umbes 1,500,000 elanikku, kelledest 75% maal elawad ja suuremalt osalt põllutööst oma ülespidamist teeniwad. 90% Eesti wabariigi elanikkudest on eestlased, kuna alles 2.4% nendest sakslased on. Eesti rahvus-majanduslist wäärtust wõiks umbes \$1,000,000,000 alla hinnata, seda tähele pannes, et Daanimaa rahvus-majandusline wäärtus kaksorda nii palju on hinnatud.

Eestimaa iseseiswaks tunnistamisega on kõikide eestlaste sadade aastate igatsus täide läinud, sellepärast peaksid kõik tõsised kodumaa ja rahwa armastajad nüüd kui üks mees ühinema ja iga takistuse peale waatamata üksteisele käed ulatama ja kõrgema saatuse altari ees ühisuse wannet wanduma.

Kadugu lõhed, kadugu kahtlustused, kadugu minewiku wiirastused, mida raskused meie hingesse löid! Nüüd on aeg, et kiireste töötada üksteise ja kogu rahwa tulewaseks tugewuseks.

Eesti Wabariik on kogu tulewase Wene wabariigi kaubandusline wäraw Lääne merest, sellepärast asugem agaraste ta awamise kallal tööle.

Kosugu, elagu, ja õitsegu Eesti wabariik!

Dr. Thomas Darlingtoni arstiteadusline kirjatöö pidi ruumipuuduse pärast järke ootama jäema. Ilmub Juuni kuu numbris.

SISUKORD:

	Lhk.		Lhk.
Awalik üleskutse Eesti asunikudele		The Republic of Esthonia (kaardiga)	33
ja töölistele Amerikas	25	Tulewane Amerika-Eesti kaubandus..	35
Kindral Larka (pilt)	27	Olud Eesti wabariigis	38
Amerika awalik arwamine Eesti wabariigi kohta	28	Eesti wabariigi soldatid wõtawad enamlaste nõukogu kommissari wangi (pilt)	39
Eesti kontsert Cooper Unioni saalis		Klaara Lind	41
ja Eesti lipp New Yorki uulitsatel	30	Naene Amerikast	42
Amerika Eesti Ühisuse awamise pidu	32		

Awalik üleskutse Eesti asunikkuudele ja töölistele Amerikas.

Estlasi on siin uues ilmas wähe, arwatawaste kümne tuhande ümber. Senini oleme meie kõik oma pead käinud ja iga mees omal wiisil asju toimetanud. Nüüd aga on aeg käes, et meie kõik ühinema peame üheks kindlaks ja tugewaks, rahwusliks, wabadust armastajaks perekonnaks. Eestimaa ei ole enam raasuke Wene isewalitsuse wõimuwallast, waid ta on nüüd iseseisaw wabariik.

Eestimaa iseseiswus on juba Inglise, Prantsuse, Italia ja Jaapani poolt makswaks tunnistatud. Ühisriikide käes on nüüd kord Eesti wabariiki makswaks tunnistada. Et seda wiibimata korda saata, siis peame meie, Amerika eestlased, sellel silmapilgul kõik ühinema. Meie peame siin tugewaks, kodumaad awitajaks seltskonnaks hakkama, midu saawad meie isad ja emad, meie sugulased ja sõbrad meid hukka mõistma.

Siin Amerikas on salgake eestlasi, kes sotsialistlikes mõttes ühinesid ja sotsialismuse lipu all oma kasude eest wõitlesid. See oli kõik nii kaua hea küll, kui Wenemaal weel endine tsaari isewalitsus wältas ja kui Eestimaale weel mingisugust wabadust ja iseseiswust kusagilt mujalt silmi ei paistnud. Sotsialismus oli siis ärataw ja huwitaw tööliste siduja.

Seisukord Eestimaal on sest ajast palju muutunud. Meie kodumaalt on nüüd Saksa parunid wälja pugunud, ja walitsuse ohjad on rahwa enese käes. Meie teame ju wäga hästi, et meil eestlastel wähe rikkaid mehi oli teiste maade ja rahwastega wõrreldes. Meie parunid olid ainsamad Eesti kapitalistid. Meie kaupmehed, talumehed ja haritlased olid ju lapsed ühest ja septsamast rahwast. Nad said ainult suure töö ja waewa tõttu paremale järjele. Oleks häbistaw ülekohus, kui meie neid rahwa rõhujateks ehk kapitalistideks nimetaksime. Oleks häbistaw kuritegu, kui meie nende waewaga omandatud maatükkisi ja majasi käest ära wõtaksime ja ilma maata isikutele ehk juutide äriagentide kätte annaksime. Niisugused kurjategijad meie olla ei wõi.

Nagu teada, wõtsid enamlaste nõukogud — sowjetid — kogu Wene walitsuse poolteist aasta eest oma kätte ja kuulutasid wälja, et nad töörahwa kasude eest tahawad wõidelda ja kõik eraomanduse riigi omanduseks muudawad. Nad mõistsid hukka kõiki teisi rewolutsionilisi ja isegi sotsialistlisi osakondi, kes menshewismuse sihis töötasid. Nad panid wangi endised Wene wabaduse eest wõitlejad ja sõimasid neid äraandjateks. Lenin ja Trotzky, kes Saksa isewalitsuse käest Rootsi panga kaudu wiis miljoni marka abiraha said, et nad enamluse wõimu maksmapanemisega Saksamaaga kohe soowitawat rahu teeks, wõtsid raudselt Wene ülemwalitsuse ohjad oma kätte, ehk küll nime järele tööliste nõukogud seda tegema pidid. Lenini ja Trotzky regime hakkas wiibimata oma „natsionaliseerimise” programmi läbi wiima. Nende esimene samm

oli wägiwalla tarvitamine, ja selles mõttes wõtsid nad kõik sõjawäelise wõimu oma kätte ja asutasid nõndanimetatud punase kaitsewäe, kes kõik palgatud sandarmidest ja rööwihimulistest õnneküttidest koos seisis. Selle läbi „natsionaliseerisid” nad lühikese aja jooksul kõik endise walitsuse- ja erawaranduse, nimelt nii osawaste, et seda ükski Wene töömees, waid ainult üksikud juudid ehk juudi armukesed omandasid. Selle pillamise katte all oli endistel Wene kelmlistel bürokraatidel wõimalus omandada, mis aga kusagilt kätte puutus. Lenini ja Trotzky walitsusega algas kõige suurem rahwa riisumine ja nülginine õiguse nimel, mis iialgi ajaloo on tuntud. Meil ei oleks tõe poolest midagi selle wastu olnud, kui Wene töörahwas ühe tuhandiku sellest warast ja nendest rahasummadest saanud oleks, mis „natsionaliseerimise” nime all Wene walitsuse ja erapankadest ära rööwiti. Enne enamlaste walitsust oli Wene pankades enam kui 20,000,000,000 rubla raha ja wäärtpaberisi. Wene riigipangas oli enam kui ühe biljoni rubla eest puhast kulda ja enam kui saja miljoni rubla eest platinat ja hõbedat. Tsaari paleed, museumid, rikaste kaupmeeste ja rahameeste majad olid täis kallid kunst ja wäärtasju, mille tõsine wäärtus suurem oli kui ühegil teise maa rikkal. Kõik see sai enamlaste nimel ära riisutud ja kadus nagu tina tuhka. Kuhu? Tõeste küll mitte Wene töörahwa kätte. Nagu meile hiljuti siin Amerikas kõneldi, on Wenemaa juudid ja ärimehed praegu agaraste tegewusel, et Wene raha, wäärtasju ja kunstitöösi siia Amerikasse warjule tassida. Endiste sowjettide eestwedajad juudid on ju Skandinawia pangad ja eramajad Wenemaalt rööwitud asjadega täis täitnud. Kes aitas kõike seda korda saata? Kostus: Enamlased.

Kahjuks leidub Amerikas weel salgake Eesti töömehi ja unistajaid, kes oma seltsimeestele siin enamluse usku õpetawad ja enamluse programmi kui kõrgemat jumalust kuulutawad. Nad ei tee wahet Eesti, Wene ja Amerika püüete wahel. Nende meelest peab Wene enamlane ka Eesti enamlane olma. See ei ole aga sugugi meie arwamine. Meie arwame, et nüüd, kus Eesti rahwas kaugelt rohkem wabadust kätte on saanud, kui Wene enamlased seda oma jüngritele pakkusid, meil Eesti politikas enam ühegi enamluse programmiga tegemist ei ole, waid meie seisame sihikindlalt oma wabariigi seljataga. Meie wõime Amerika politikas ühe ehk teise partei poole hoidjad olla, aga mitte Eesti küsimustes. Meie wõiksime Amerikas enamlased olla, aga mitte Eesti politikas.

Mitmed eestlased siin ja kodumaal wõiwad ehk meilt küsida, kas meie siis Wene bürokraatide eestwedajatega ühes nõus oleme kui meie Wene enamlaste wastu seisame? Kudas on meie arwamine Wene Siberi ja teiste ajutiste walitsuste kohta, kes praegu Lenini ja Trotzky wõimu wastu wõitlewad? Nendele wastame meie julgelt, et nagu meie Wene enamlaste, nii seisame ka Wene bürokraatide walitsuse wastu. Meie teame, kudas Kerensky ajutise walitsuse asemikud Amerikas, Bahmetieff, Semenovsky & Co. Wenemaa äraandsid ja terwe rahwa enamlaste kätte tõukasid. Meie teame, et nende ikke all palju raskem on elada, kui enamlaste wangipaelus. Meie teame wäga hästi, kudas siin Kerensky asemikud sajanded miljoniid rublad Wene raha raiskasid ja pillasid, ilma et keegi oleks sõrmegi nende wastu liigutanud. Waene Wene rahwas sai ühelt ja teiselt poolt petetud ja tapetud. Meie ei soowi mingisugust sõprust Wene kadettide ja silmakirjaliste demokraatidega. Meie soowime, et kõik eestlased siin oma keskel kokku hoiaks ja kõigest Wene politikalistest liikumistest eemale jäeks, sest et paras aeg selleks puudub.

Meie kutsume Eesti enamlasi ja töörahwa juhatajaid üles endid juutide paelust wabaks tegema, ja Eesti wabaduse poole pöörama. Teie olete selgeste ära näinud, et teie petetud, ja oma teiste rahwaste seltsimeeste poolt äraantud olete. Juudid on teid kõiki oma taskusse pistnud ja koti suugi kinni sidunud. Meie tahame tööliste kasude eest sõdida, niihästi siin kui ka kodumaal, sest meie kõik oleme ju töölised. Aga

Kindral Larka,
Eesti wabariigi sõjawägede juhataja.

meie peame seda plaanilikult ja mõistlikult korda saatma. Meie usume, et rahwa heal on Jumala heal. Meie ei wõi lubada, et üks pihutäis petjaid kogu rahwa kotti topib. Meie tahame walgust kõigile, ja wõimalust kõigile. Amerika Eesti Ühisus on praegu see ainum keskpunkt, mille juurde kõik eestlased siin Amerikas woiwad koguda, et ühendatud jõul ja nõul edasi töötada. Meie ei ole tagurlased ega mustad, nagu meie waenlased puhuwad. Meie oleme tõe, wabaduse ja edu eest wõitlejad Eesti rahwa pojad ja tütreid. Sellepärast, ühinegem, ühinegem!

Amerika awalik arwamine Eesti Wabariigi kohta.

Kui meie Amerika awalikust arwamisest kõneleme, siis mõtleme selle all, esiteks, ajakirjandust ja rahwast, ja teiseks, walitsust.

Peab tött tunnistama, et siin Eesti nimi senini täieste tundmata oli, ja kui keegi Eesti oludest siin kirjutas ehk rääkis, siis näitas see nii nagu oleks ta ühest hiljuti leitud maast jutustanud. Alles wiimased Eesti rahwa wõitlused oma iseseiswuse eest ja pikaline, aga korralik Eesti iseseiswuse arenemine on wahete wahel hakanud sinne rahwa ja ajakirjanduse tähelepanemist oma peale tõmbama.

Kõige esimene kirjeldus, mis Eesti olude kohta siin ilmus, oli tingimata Estonia toimetaja kritikaline töö Eesti muusika kohta, mõned aastad tagasi siinses tuntud muusikalises ajakirjas Musical Americas. Selle peale ilmusid mõned wäiksemad kirjeldused Eesti muinasolude, mythologia, ja Kalewipoja kohta sellesama kirjaniku sulest Amerika pühapäewa lehtedes. Siis ei ole ka imeks panna, et läbikaadne Amerika ajakirjanik ja haritlane nii wähe Eesti maast teadis.

Wiimaks peab weel seda tähendama, et siin teistel rahwastel suured ja jõukad rahwuslised koloniid on, kes ühel ehk teisel wiisil oma kodumaa kasuks propagandat teewad. Eestlastel ei ole selles mõttes oma koloniid olemasgi. Amerika ajakirjandus ja rahwus on nii suur, et kui selle peale kudagi mõju awaldada, siis on tarwis laialist tähelepanemist ehk suurt propagandat teha. Siin on näituseks teistel rahwastel ja isegi nende politikalistel parteidel suured ajakirjanduse kontorid — (Press-Bureau) — mille läbi igasuguseid teateid ajakirjanduse kaudu laiale lautatakse. Nende ülespidamine maksab nende rahwastele mõned kümned ehk isegi sajad tuhanded aastas.

Nii palju, kui seda wiimastest lühikestest Amerika ajakirjanduse otsustusest näha wõib, on siin sügaw kaastundmus ja sõbralik waim Eesti iseseiswuse kohta olemas ja nimelt selle töttu, et eestlased

ilma hõiskamata, rahulikult ja sihikindlalt oma wabadust rajawad ja seda ilma enamlastest ehk endistest burokraatidest tähelepanemata toimetawad. Eestlased on senini oma politikas palju osawamalt käinud kui soomlased, lätlased ja leedulastest rääkimata. Aga et eestlased kahjuks peaaegu sugugi wälises politikas wilunud ei ole, siis on loomulik, et Eesti wälised asjad mõni aeg lonkama jääwad.

Nii wähe ehk palju kui Amerika ajakirjandus senini Eesti olusi otsustas, paistab sellest, et Eesti iseseiswus Amerika waate järgi tume küsimus on, waatamata selle peale, et Eesti kodune politikaline kord ja walitus palju kindlamal jalal seisab kui näituseks Poola, Leedu, Tshhehi, ehk Jugo-Slawilaste oma, kes suuremalt osalt ainult paberi peal elutsewad. Nii näituseks küsis siin N. Y. „Sun” juhtkirja kirjutaja: „Peale praeguse sõja on uued rahwused ja riigid nagu seened pärast sooja wihma ülestõusmas. Nagu kuuleme, on Eesti wabariik üks wiimastest uudistest. Wenemaa oli rahwusline pudrupott, kus mitmedkümnend rahwused elutesid, kellest haritud maailm midagi ei teadnud. Küsimus mõlgub meie amerikalaste meeles, kas on kõik need uued Wenemaast lahkuminejad wabad riigid oma haridusega nii kaugel, et nad teiste rahwastega ühes wõiwad sammuda? Meie kahtleme.”

N. Y. „Heraldi” juhtkirja kirjutajal näib aga palju kõrgem arwamine Eesti wabariigist olewat; ta kirjutas: „Eesti rahwas on senini Baltimaa sakslaste ja wenelaste rusuwa ikke all elama pidanud. Nagu meile üks Amerika Eesti kirjanik hiljuti teatas, olla eestlased oma rahwuslise hariduse poolt teiste haritud Europa rahwastega ühe astme peal, ja mõnes tükkis nendest eesgi. Seda kuulsime meie amerikalased alles esimest kord. Nüüd kuuleme, et eestlased tahawadki omale iseseiswat wabariiki luua, ja Wenemaaast lahku minna. See — meie arwates — on Eesti rahwa oma küsimus, kudas nad

seda soowivad. Meie ameriklased arwame, et kõik haritud rahwused, kes enne Wenemaa külge seotud olid, nagu eestlased, soomlased, poolakad, leedulased, jne., peaks küll iseseiswateks wabariikideks saama, aga selle tingimisega, et kui kord kogu Wenemaa praegusest wiirastusest ärkab, siis nad endid kõik üheks suureks Wene Ühisriigiks muutuks, kus juures nad aseriikideks saawad, nagu meil Amerikas. Meie soowime eestlastele igatahes õnne ja jõudu, et nad endid enamlastest ja endistest Wene bürokratitest wabaks hoiaks.”

Koguni teine seisukord Eesti iseseiswuse küsimuse kohta on Ühisriikide walitsusel, kes Eesti ajutise wabariigi kui tundmata katse peale waatab. Amerika Eesti Ühisus on senini anum sinne asutus olnud, kes Washingtoni walitsusele lühendatud teateid Eesti olude kohta on annud, aga ühest sistemalikust propagandast ja tegelisest katsest, et Ühisriigid Eesti wabariigi makswaks tunnistaks, ei ole juttugi olnud. See on küll omast kohast kurwastaw, sest nagu meie teame, on Eesti politikaline seisukord palju kindlam, kui polakate ehk teiste rahwaste seisukord, keda sinne walitsus makswaks tunnistas. Selleks põhjuseks on osalt see, et nende rahwaste siinsed koloniid suurt propagandat Washingtonis tegid, ja selle korda saatmiseks suured summad kulutasid. Teiseks põhjuseks oli see, et nende rahwaste juhid kodust poolametlikult oma Amerika koloniid aitasid, et seda korda saata. Ehk küll Poola wabariik Eesti omaga wõrreldes õhulose on, siiski on tal siin ja praegusel Parisi rahukonwerentsil suur mõju, kus ta Amerika walitsuse üpitusel ka teiste rahwaste poolt makswaks tunnistatud. Seda peaks meie Eesti wabariigi walitsus ja rahwas kodumaal nüüd aru saama ja kiireid sammusi tegema, sest Eesti wabariigi makswaks tunnistusel Amerika poolt, on suur majandusline ja kaubandusline tähtsus, üleilmilises politikas.

Kui Eesti wabariigi walitsus wõimata leiab olewat esialgu siia ühte saatkonda saata, siis peaks ta vähemalt kiireste

siinsete eestlastega ja Eesti seltskonnaga ühendusesse astuma, et selle tõttu Amerika rahwa ja walitsuse poolehoidmist wõita. Suure wea tegid siinsed Wene diplomadid, et nad oma Amerika koloniiga käsikäes ei käinud. Muidugi on see nii kaua wõimata, kui wenelased siia oma walitsuse esitajateks ainult äraandjaid, õnneküttisi, wedelejaid ehk oma taskutäitjaid saadawad, nagu Kerenski kabineti seda tegi. Need nii nimetatud Wene ajutise walitsuse asemikud, ühed ja need-samad tshinownikud, nagu nad ennegi olid, kes tahes ehk tahtmata iga wabameelse wenelase siin enamlaseks saama sunniwad. Milukowi, Lwoffji ja Gouchkovi asemikud siin olid suuremad kurjategijad, kui endise tsaari walitsuse tshinownikud. Nad on suuremalt osalt süüdi selles, et Wene olud nii üle pea ja kaela läksid. Sellest wõiks suure raamatud kirjutada, kudas kadettide pailapsed siin warastasid, priiskasid ja omale raha kogusid, mille sinne walitsuse Wenemaale saja miljoni dollaritena laenuks andis.

Hoiatame eestlasi, et nad sarnaste mudaste bürokraatidega tegemist ei teeks, nagu Wene ajutise walitsuse asemikud siin Amerikas olemas on. Meie soowitame, et rahwa asemikud siia tuleks, kes asjast aru saawad, õigust ja oma kodumaad armastawad ja rahwa, aga mitte oma taskute kasude pärast sõdiwad. Mispärast on siinsetel rahwaarmastajatel wenelastel kaastundmus enamlastega? Lihtsalt et Wene kodanlaste parteide esitajad siin igameest sundisid neid wereimejaid ja wabaduse tallajaid wihkama. Nende pillawast politikast ei ole kaua aega ühtegi tulewikku Wenemaale laota. Eesti walitsus on senini Wene bürokraatia waimu wastane olnud, sellepärast soowime, et ta ka nii tulewikus jäeks. Kolchaki Siberi walitsus ja ta asemikud Bahkmetjeff, Semeonowsky ja Bublikoff siin on musta warju Wene tulewiku peale heitnud. Seda teab Amerika rahwas ja walitsus. Eesti nimi on alles puhas siin Amerikas, jäegu ta ka nii tulewikus.

Lõppeks weel mõni sõna Amerika ajakirjanduse iseäralduse kohta, mis suuremalt osalt Eesti ja kogu Europa omast

lahku läheb. Meie Eestimaa lugejatele on nii mitmed Amerika ajakirjanduse wiisid torkawad ja tõest nähtawaste lahu minewad. Nendele näitab, nagu kirjutaks amerikkased olusi liialdatud wärwides, kõmumeelselt ja pealiskaudselt. Sel on ehk oma jagu tõsidust küll, aga meile amerikklastele näitawad Europa koduma ajalehed samawiisi närtsinud ja eluta statistikaliste juhtumiste kogu. Amerikkalase meel nõuab elawat pilti ehk dramatilist juhtumist oma uudistes, kuna eu-roplane kohmetanult ja kainelt surnud arwustusliste teadetega rahul näib olema.

Amerika ajakirjanik waatab selle küsimuse peale laiema silmaringiga ja wõtab oma tegewuse sihiks, et lugejaid huwitada, mõjuwamad abinõud käsile kui surnud arwustiku pakkumine, sellepärast punub ta oma uudised enamaste jutu wormi ja ilustab siin ühe ja teeb seal mõne teise koha elawamaks, nagu seda seisukord nõuab. Ta tahab alati lugejatele uudistest elawat pilti pakkuda, kuna Europa lugejad aina surnu arwustiku saawad. Sellel politikal on oma suur tähtsus hingeelu peale, sest ta teeb inimese meele enam wiledaks ja silmaringi laiemaks. On see ju põhjusemõtteliselt üks kõik, kas meie ühte sündmust wiie surnu sõnaga äraütleme, ehk meie ütleme sellesama sündmuse wiiekümne sõnaga ühes elawas pildis. Küsimus on aga missugu-

ne kirjelduse wiis parema tagajärje annab.

Ma wõtan ühe näituse: Estonia toimetaja tahtis Amerika lugejatele Eesti nime ajalehtede kaudu tuttawaks teha, lihtsalt kirjeldades, et Eesti wabariik on jagu Läänemere maadest, jne., mis aga sugu-gi Amerika lugejaid ei huwita, sest nad luewad ju sarnaseid teateid küll ja küll siin oma ümbruskonnast. Aga nii pea kui ta selle wabariigi kirjelduse mõne luulelise ehk ajaloolise pildiga kaunistas, näituseks, et eestlased kord Kesk Asiatulid, jne., siis huwitas see juba palju enam Amerika lugejaid. Sellest ei saa meie Eesti haritlased tihti aru ja mõtlewad, et see liialdaw kõmu on. Nad ei jaksa oma konwentsionlises meeles arusaada, et pea küsimus on, esiteks, et lugeja tähelepanemist äratada, ja kui see kord on wõidetud, siis on aega arwustikku ja detailisi seletada.

Meie ajakiri saab wõimalikult enam ehk vähem Amerika ajakirja wiisis kirjutatud, ja meie ei hakka edaspidi Eesti ajakirjandusega waidlema, kui nad meie kirjelduse wiisiga leppida ei taha. Meil on suurem õigus; ja warem ehk hiljem saawad Europa ja Eesti ajakirjanikud meie järele, aga meie mitte nende järele käima. Meie eesmärk on: esiteks lugeja tähelepanemist äratada, siis, lugejat huwitada, ja wiimaks ta silmaringi ja hinge harida.

Eesti kontsert Cooper Unioni saalis ja Eesti lipp New Yorki uulitsatel.

Amerika Eesti Ühisusel on lühikese aja jooksul korda läinud Eesti rahwa tuttawaks tegemiseks siin suuri sammusi teha. Enne ei kuulnud siin eestlastest ühtegi sõna wäljaspool 'east side' wäikesi tantsu saalisi. Nüüd on korraga Eesti nimi Amerikas nagu kulu-tuli laiale lagunemas.

Üks huwitawamatest nähtustest New Yorki awalikus elus oli Eesti lipu ilmumine teiste rahwaste omadega Ühisrii-

kide Victory laenu rongikäigul, mis 3.mai õhtul kell 8, Y. W. C. A. hoone juurest algades 108 East 30. uulitsast wiendamata-venued mööda kuni toredaste ehitatud Victory Way — Wõidu Tee pidustuse kohale, 50. uulitsale, kus õhtu kõnede, muusika ja teiste lõbustuste ja laenu müümisega mööda saadeti. Peab ütleva, et Eesti lipp, sinine, must ja walge, waimus-tawalt waatajate peale mõjus, ja proua Hobiger oli ta suurepäraliselt walmista-

nud. Nagu näha, meeldis Eesti lipp väga newyorklastele, sest pealtwaatajad plakutasid tale elavamalt käsi kui Läti, Soome ja teiste lippudele.

Ühisriikide walitsus oli kolmanda mai õhtu Balti rahwaste päewaks New Yorkis nimetanud ja nende rahwaste hulka arwati soomlased, eestlased, ja lätlased. Nii siis oli pidustuse programm nende kolme rahwaste esitajate käes New Yorkis, et Victory laenu müüki edendada. Et Amerika Eesti Ühisus ainum asutus oli, kes Eesti wabariigi ja Eesti rahwa kasude eest siin on seisnud, siis kutsus raha ministerium ta üles nimetatud päewast Eesti jauskonna juhina osawõtma. Kahjuks olid suurem osa eestlasi linnast väljas. Lühikese aja tõttu ei olnud kudagi võimalik kõiki kokku kutsuda, nii et rongis käijaid wähe oli. Proua Tiideberg ja nei Anderson kandsid Eesti rahwa riideid, mis wäga silmapaistwad olid.

Nimetatud Victory Way, mille Ühisriikide walitsus New Yorki, Park Avenue 45. ja 50. uulitsate wahela ehitatud, ja mida üheks toredamatest arhitekturi tööddest wõib nimetada, oli toredaste lippude, pärgade, tulede, ausammaste ja teistsuguste ilustustega ehitatud ja silmadele meeldiwaks tehtud. Et ilm ütlemata ilus oli, siis olid mitmed kümned tuhanded pidustuse platsile ilmunud. Peeti kõnesi Inglise, Soome, Läti ja Eesti keeles. Eesti Ühisuse esimees Julius Sarei pidas siin mõnusa eestikeelse kõne, mille peale Eesti laulukoor, pasuna koori saatel „Mu Isamaa Mu Önn ja Rõem” ja „Minge Üles mägedele” laulsid. Selle peale laulis Eesti kunstlauljanna Maria Mieler Eesti soolo laulu ja pidustused wältasid keskööni. Proua Hobiger müüs umbes kümnetuhande dollari eest wõidulaenusi rahwale ja pidu äratas ülendawat tunnet iga kodumaad ja Eesti nime austawa eestlase keskel. Muidugi oli ka Eesti enamlasi seal, kes sõimamisega tahtsid teisi ära kohutada, ja pidust osawõtjaid äraandjateks nimetasid, selle juures äraunustades, et nad ise äraandjad on.

New Yorki seltskonna awalik piduplats kuulis siin esimest kord Eesti laulu, Eesti

kõnet, ja nägi esimest kord Eesti lippu. See oli ja jäeb üheks ilusamaks mälestuseks Eesti nimele ja ajaloole Amerikas. Waikne loodus, toredad ehitused, waimustawad kõned ja ilus muusika ülendasid iga osawõtja meelt ja jätsid jäedawa mälestusemärgi kokkukogunud rahwaste rinda.

Teine samasugune huwitaw muusikaõhtu Amerika seltskonnale oli suur Eesti Rahwa Laulude Kontsert Cooper Unioni saalis, mille New Yorki “People’s Music League ja People’s Institute” — „Rahwaste Muusika Ühisus ja Rahwa Institut” siin esimesel aprillil toime pani. See oli esimene awalik Eesti kontsert New Yorki Amerika seltskonnale. Eesti kunstlauljanna Maria Mieler oli nimetatud asutuste poolt soolo lauljaks, ühtlasi ka terve kontserdi juhatajaks kutsutud. Suur Cooper Unioni saal oli puupüsti rahwast täis, umbes 2000 inimest.

Programmi esimene nummer oli „Kannel” Eesti rahwa laul. Selle järele tuli „Sealt ju mu Kullake”, teine Eesti rahwa laul. „Tule mulle, neitsikene” sai kui duet Maria Mieleri ja prohweessor W. Onckeni poolt ette kantud. Selle peale järgnes „Kui ma olin wäiksekene”, mida Maria Mieler, neiü Nadvorny, ja prohweessor Oncken kui tertseti ettekandsid. Selle järele laulis Maria Mieler mõned Soome ja Leedu rahwa laulud. Wiimaks tuli põnew rahwa laul „Tuljak”, mida Maria Mieler, neiü Nadvorny ja prohweessor Oncken laulsid, millega kontsert lõppes.

Kõik laulud said suure waimustusega wastu wõetud, ja muusika armastajad ameriklased olid imestanud, et eestlastel nii ilusad rahwalaulud olemas on, millest nad enne ialgi polnud kuulnud. Ehk küll Maria Mieler oma Amerika kontsertidel tihti Eesti rahwa laulusi laulis, ei awaldanud need ialgi seda mõju, mis ühendatud kogu sarnasel kontserdil nagu see Cooper Unioni saalis toime oli pandud awaldas. Soowime, et aeg tuleks, kus eestlastel ka oma kunst muusika luuakse, nagu seda teistel haritud rahwastel olemas on, ja et Amerika eestlased sellega wõiks weel suuremat mõju awaldata.

Amerika Eesti Ühisuse Awamise Pidu.

Raua aega liikus New Yorki eestlaste keskel jutt Amerika Eesti Ühisusest, nagu oleks see üks tagurlane seltskond. Ajakirja „Estonia” esimene number, mida mitmed enamlased olla kui tagurlaste healekandjat hukka mõistnud, kinnitanud veel rohkem seda arwamist.

Seda tähelepannes tegi Ühisus otsuseks oma awamise pidu pühapäewal, 11. mail Bronx Casino saalis toime panna. Piduprogramm oli huwitaw ja mitmekesine, nagu seda veel siin New Yorki eestlased enne ei olnud näinud. Esiteks olid kõned, siis tuli koori ja wiimaks soolo laulud ja wiiwili soolo mängimine.

Ühisuse esimees Julius Sarei pidas mõnusa awamise kõne, milles ta koosolejatele lühidalt Ühisuse ajaloo elawalt ette kandis ja näitas, et Ühisus hoolimata enamlaste hullutustest ja wastu töötamistest oma tegewust rahulikult ja sihikindlalt on toimetanud. Ta näitas, kudas sarnase seltskonna tegewus tarwilik oli ja mis ta senini korda on saatnud.

Teine kõneleja oli Dr. Thomas Darlington, New Yorki Terwisehoiu ülem kommissar, tuntud ühiselu tegelane ja teadusemees, kes lühikeses ja mõnuses Inglis keelses kõnes kuuljatele näitas, et terwiseküsimus seltskonna ja riigi kõige esimene tingimine on, ja et selle tõttu eestlased oma wabariigi algul peaks sellepeale suurt rõhku panema, et terwishoidlised seadused ja püüded ühiselu aluspõhjaks pandud saaks. Ta näitas ka, kudas bolshewikid sellega eksiteel käiwad, et nad töö kui masinlise liikumise ja orjaikke peale waatawad. Tema ütles, et ta ise töötab kuusteist tundi päewas ja on selle juures enam õnnelik kui siis, kui ta ainult kolm tundi töötaks. Töö peaks aga huwitaw ja terwisline olema.

Wiimane kõneleja oli Estonia toimetaja, kes kuuljatele näitas, et Amerika Eesti Ühisuse eesmärk on Eesti rahwa walitsuse selja taga seista, sest on ju see rahwas nüüd healeenamusel oma walit-

suse walinud, ja sellega seda kätte saanud, mida ta nii kaua igatses saada. Amerika Eesti Ühisusel on ainult üks ülem ülesanne ja nimelt seda rahwa enamust tuetada, olgu ta ühest ehk teistest parteist juhitud. Siis seletas ta veel, kudas ta isiklikult kord kui Narwa tööliste saadik ühes prohwessor M. Reussneri ja Smirnowiga enamlaste kongressist Tammerforsis osa wõttis mida Lenin juhatast, nii et ta Lenini politikast täieste ja põhjalikult enam tunneb, kui juutidest juhitud New Yorki enamlased, kes ei Amerikast ega Wene rewolutsionist muud ei tea, kui aga seda, mis nendele üks pihutäis juhtisi ette puhub.

Selle järele tulid Eesti laulukoori laulud, mis tugewalt ja puhtalt koori poolt ette said kannetud. Koori juhatast tuntud Eesti kunstlauljanna Maria Mieler. Kuigi koor kõik numbrid maitserikkalt ette kandis, oli Eesti rahwalaul „Sokukene” iseäranes sütitaw ja waimustas kuuljaid, isegi ameriklasi, kes Eesti keelt ei oska.

Proua Ella Bernhardt kandis sellepeale kolm soolo laulu klaweri kaasmängul ette ja äratas osawõtmist iseäranes wiimase lauluga „Ööpik”, mida ta kordama pidi.

Selle järele tulid kolm soolo laulu Eesti kunstlauljanna Maria Mieleri poolt, üks Rootsi, üks Eesti ja üks Wene keeles. Maria Mieler on ju siin kui esimene kunstlauljanna tuntud, nii et kuuljad tema ettekandeid tormiliste käteplakutustega wastu wõtsid. Lauljanna pidi da capo'ks midagi pakkuma, ja ta kandis Oskar Merikanto „Miksi laulan” ette, mis kuuljaid lõpulikult elektriseeris. Maria Mielerit saatis klaweri peal noor California muusika kunstnik Whittington, kes ka lõpuks Chopin'i Mazurka sooloks mängis.

Selle järele tuli Läti segakoor, kes lahkeste Ühisuse kutse peale, et meile eestlastele külaleiba pakkuda, olid pidule tulnud ja kaks laulu ette kandis. Nende laulmine oli ilus ja puhas, ja näitas, et koorijuhataja oma ülesande osawaste läbi

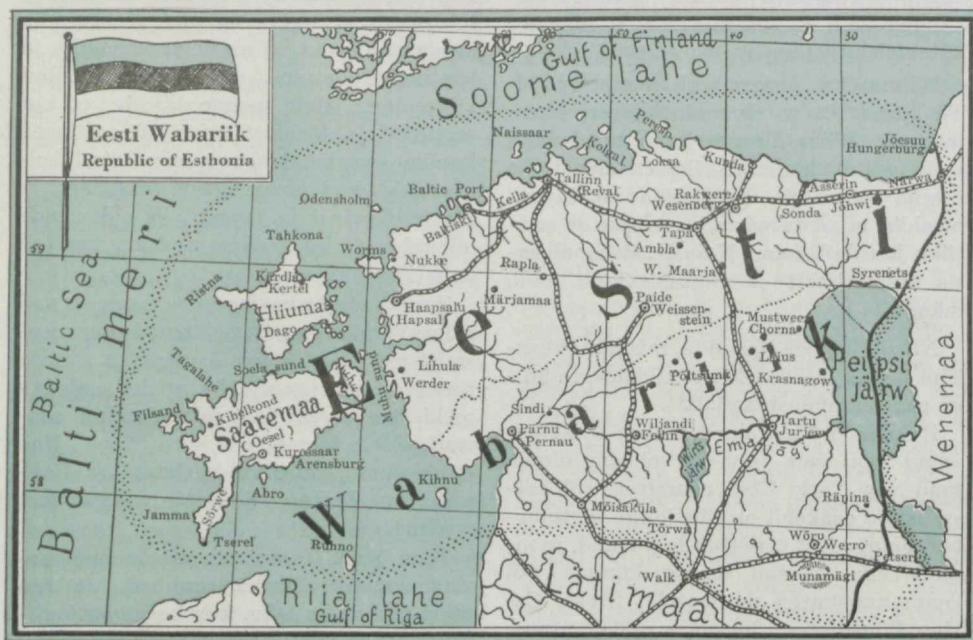
The Republic of Esthonia.

After Seven Centuries of perpetual oppression and slavery, Esthonia is again a free and independent state of the people, a democratic republic.

Esthonia was proclaimed a republic by a decree of the Esthonian National Council at Reval on January 10, 1918, whose members were all elected on the bases of universal suffrage, and it has been finally sanctioned by the constituent assembly, which convened a short while ago.

The Esthonian republic covers an area of 47,500 square kilometers and is thus larger than Denmark, Holland, Belgium and Switzerland. The Esthonian republic is based on ethnographic boundaries—territories inhabited by the Esthonian speaking population, and embraces the Province of Esthonia, northern part of Livonia, the isles of Dago, Oesel and others in the Baltic, and districts of the provinces of Petrograd and Pskoff.

The Esthonians occupy a potential position in Europe, and control the future Russian economic-political situation by being so near to Petrograd and other important trade centres in the former empire of the Czar. They are the bridge between the utilitarian West and the mystic East. They have nothing common, either in language, blood or traditions with their neighbors, the Letts, the Scandinavians, the Germans or the Russians.

Amerika Eesti Ühisuse kirjastus, New Yorkis.

The Esthonians belong to the once powerful Turanian race of Central Asia, who passed a few centuries B. C. through Persia, and were the earliest invaders to cross the Ural Mountains. About the middle of the Fifth Century they settled down on the eastern shores of the Baltic Sea, to which period evidently belongs the origin of their wonderful epic 'Kalevipoeg'. The Esthonians have their racial art, literature and culture, different from the European.

In the Thirteenth Century came the Teuton Knights to Esthonia and after thirty years of warfare conquered the country and made the Esthonians and Letts their feudal slaves. At one time the Swedes, then again the Danes and the Poles conquered these provinces until in 1710, Peter the Great conquered Esthonia and Livonia and made a part of Russia.

Thus Esthonia remained a strife-apple between the two nationalistic intrigues: on the political side the Russians, and social-economically, the Germans. The German nobility which controlled the Esthonians by a feudal whip, understood to throw sand in the Russian eyes, and for that reason, though Esthonia was a Russian province, it maintained the German culture and supremacy socially, while the Esthonians remained outside every protection.

Now that tyranny is broken. Esthonia is once more free.

The Esthonians stand now between the great Russian markets and the commercial West as the only logical outlet and door. The American businessmen cannot reach the markets of Petrograd, Moscow and Nijny-Novgorod by a better and cheaper route than through the icefree ports of the Esthonian republic, Réval, Narva, Baltic Port and Pernau.

From the Esthonian Republic will depend the success of the future Russian trade with the United States through the Baltic. The Esthonian attitude to the American businessmen is far more important

than that of any other newly formed republics of Europe. But in so far the American public opinion and Government have failed to grasp the importance.

The Esthonian Government and people offer to America their hospitality, harbors, transit-facilities, leadership and secure-foot-hold for future trade with Russia. Without the support of the Esthonians the Americans will gamble in the dark in Russia. Esthonia imports agricultural machinery, tools, cotton, textiles, chemicals, metals and general machinery for herself and for Russia. Esthonia exports hides, bristles, hemp, flax-fibre, flaxseed, vegetable oils, linen, wood-pulp, alcohol and other Russian raw materials.

Esthonia is the most cultured part of Russia as there are no illiterates whatsoever. There is a stable government, order and every favorable advantage for immediate trade with this country. But the people here know little of it.

Amerika Eesti Ühisuse awamise pidu.

(Järg 32. leheküljelt.)

wiis, — kiriklises mõttes. Nende ettekanded said kiiduawalduste ja elawate käteplaksumustega wastu wõetud.

Wiimaseks programmi numbriks oli Th. Sarei, Jr. wiuli soolo klaveri kaas-mängul. Wäga ilusaste ja puhtalt kandis noor wiuli kunstnik Saint Saensi Le Cygne ette, mis kuuljatele elustawalt meeldis, nii et tarwis oli veel üks da capo tükki juurde lisada. Neiu H. Rebane saatis tunderikkalt ja puhtalt Sarei soolo mängu.

Nii siis lõppes ilus pidu, mis kuni keskööni kestis ja koosolejate südamesse kõige parema mälestuse jättis.

Pidulisi oleks wahest umbes wiiskümmend wõi sada inimest rohkem olnud, kuid New Yorki Eesti enamlaste ehk sotsialistide osakond oli ühe kõige alatimatest abinõudest tarwitusele pannud, ja nimelt selle, et nad umbes kümme wõi enam nuuskurisi uulitsatele, Bronx Casino lähedusesse luurama olid saatnud, kes pidule tulejatele julgeste waletasid, et Amerika Eesti Ühisuse Pidulise Bronx Casino saalis ei saa peetud, waid et ta Labor Templis, kus nad jonnitõttu selleks ajaks oma perekonna õhtu olid toime pannud, olema saab. Muidugi uskusid ilmasüüta isikud neid waletusi ja läksid tagasi. Kes aga tagasi ei läinud, seda ähwardati ja sõimati uulitsatel.

See on üks kõige alatimatest abinõudest tarwitada ja näitab, et need mehed küll oma taskud juutide rahaga täidawad, mida nende agendid Eesti rahwa käest enamlaste riisumistel nende oma sugulastelt ära röõwisid. Neid ei peaks

küll Eesti wabariigi walitsus kodumaale lubama, sest see, mida nad praegu siin korda saadawad, on meelega wabaduse ja töö mahatallamine, wale ja laimu silmi pildumine. Meie usume täieste, et kui mõtlejad ja tõsidust austajad eestlased kuulda saawad, kudas niinimetatud bolshewikid kodumaal nende sugulasi ja sõpru röõwisid ja tapsid, siis ehk nende silmad lahti lähewad ja nad aru saawad kellel õigus oli.

Enamlaste teguwiis on sarnane, et nad rahvast nüüd meelega tagurlaste rusuwalitsuse alla tahawad mängida. Seda toimetab igal pool üks wäike salgake mehi, kes agentide poolt pistetud saawad. Meie teeme seda kord tõeks. Nad ei ole muud, kui päris kurjategijad. Rahwas, ärge laske endid mitte waletajatest wedada!

New Yorki enamlaste ninamehed saawad suured abiraha summad, et aga olusi mudaseks teha, kus kerge on õnnküttidel kuldkaalu õngitseda. Rahwas, saage aru nendest tembutustest! Meie peame nende wastu wõitlust algama, et wabadust ja rahwast peasta. Nad segawad tõsist rahwa tööd sellega, et nad paarisaja dollari eest oma sugulasi, isasi ja emasi kodumaal rusujate küüsi tahawad ära anda. Nendele on armas ainult nende oma tasku ja dollar. Eestlased Amerikas, ärge uskuge juutisi, ärge uskuge, kes teile enamlasti kui kangelasi ettemaaliwad. Enamlased on oma Eesti maal käigul endid röõwijate ja kurjategijatena üles näidanud! Meie seisame rahwa wabaduse ja rahwa õiguse, aga mitte juutide kuldwasikate eest!

Tulewane Amerika-Eesti kaubandus.

Üks tähtsamatest majanduslistest sissetuleku hallikatest tulewasele Eesti wabariigile on tingimata wäline kaubandus, mis Balti mere kaudu Wene turgudele ja sealt wälja woolama hakkab. Ehk küll minewikus Riia ja Liibawi sadamad Wenemaa sisse- ja wäljawaewo kaubanduses suuremat rolli mängisid kui Tallinna sadam, siis olid selleks mitmed tingimised mõduandjad, ja nimelt, et neid linnasi Wene turgudega paremad ja ligemad wee- ja raudteed ühendasid. Teiseks oli põhjuseks see, et Tallinna sadam alles wiimastel aastatel suurte okeani laewade tarwituseks tehti, kuna Riia ja Liibawi sadamad juba kaua aega tagasi kaubalaewade tarwituseks kohaselt põhjendati. Siis mängis veel suurt rolli linnade soojem kliima ja lähedus Saksamaa ärimeelestele.

Wiimaste poliitiliste olude muutmistega on tulewase Balti mere kaubandusele koguni teine lehekülg keeranud. Praegusel silmapilgul on Tallinna sadam wälja- ja Wenemaa kaubanduseks kõige tähtsam punkt; esiteks sellepärast, et minewiku sõda Tallinnat wõrdlemisi wähe wigastas, nii et sadam ja laewasõidu tingimised selle kaudu kaugelt paremad on kui teistes nimetatud linnades, kuna niihästi Riia kui ka Liibawi sadamad suurte wälja- ja sissewaewo laewade tarwituseks ajutiselt rikutud said, sellega et liiw ja põhja lastud laewad nendesse loomulist laewasõitu takistawad, ja et palju aega ja raha tarwis on enne ära kulutada, kui neid sõidukohasteks muuta; teiseks, on Tallinn praegusel silmapilgul poliitiliselt enam usaldusewääriline wõeraste maade ärimeelestele, kui linnad millede poliitikaline ja majandusline tulewik veel tume on, nagu Riia ja Liibaw. Siis peab veel seda tähele panema, et kui kord Wenemaa olud nii kaugele paranewad, et kaubandus Petrogradi, Moskwa ja teiste äri keskpunktidega awaneb, siis on Tallinna sadam ligemal ja palju rohkem meelitawamal seisukohal rutuliseks asjaajamiseks kui Riia ehk Liibaw.

Kui praegune Eesi Wabariigi kaubanduse jauskond agaraste ja asjakohasel Tallinna tulewase tähtsuse tõstmise kallale tööle asub, siis wõib ta temast esimese Baltimere kaubanduse ukse luua, mis oma tähtsuse poolest isegi Hamburgist wõib üle käia. Terwe idamaade kaubanduse ilm, Inglis, Saksa, Skandinaavia ja Ühisriigid on sel silmapilgul kiires tegewuses, et uusi teesi Wene turgudele leida. Suurte wäljamaa laewanduste juhatajad uuriwad nüüd uudishimulikult, missugused peatuspunktid nende tulewiku tegewusele kõige tähtsamad on. Nii rääkis ma hiljuti siin tähtsama kaubanduse ja laewasõidu äri „American International Corporation” direktori, isand Holbrookiga nende tulewase äriajamise tähtsuse kohta Eesti wabariigi ja selle kaudu kogu Wene turgudega, ja isand Holbrook oli wäga huwitatud, et nende kogu itlapoolse Wene kaubandusele Tallinnasse pealadu ja kontorit asutada. Selle äri tulewane tegewus aasta jooksul Wene turgudega wõib julgeste enam kui \$20,000,000. lugeda — ja see läheks kõik Tallinna kaudu. See on nähtus ainult ühe ainsama äri kohta. Sarnaseid ärisi leidub kümneid, ja wähemaid ärisi tuhandeid, kes nüüd Tallinna omaks esimeseks ja jäädawaks pealaduks waliks, et tema kaudu kogu Wenemaaga kaubelda. Et seda soowitawalt korda saata, peaks Eesti kaubanduse osakond nüüd kiireste tööle hakkama, et moraaliliselt, poliitikalise, majandusliselt ja muul teel Tallinna ja teiste Eesti sadamate tähtsus wäljamaal tõsta. Selleks peaks iseäranis siin Ühisriikides ja Inglismaal tungiwat ja tublit propagandat ärimeeleste ja ärilise ajakirjanduse keskel tegema. Inglis keeles kord korralt statistikalisi aruandeid ja raamatuid trükkima, jne.. Teiseks peaks Eesti Wabariigi walitsus kiireste uue otsekohese raudtee Tallinnast Pihkwasse kaubanduse tarwituseks kesk Wenemaa ja Moskwa, ehitama, nagu see ju endise Wene walitsuse poolt plaanitud sai. Kolmandaks, peaks Eesti walitsus

tolli ja laewasõidu tingimisi nii lihtsaks ja kergeks tegema, nagu wõimalik. Nüüd on kohane silmapilk, kus Tallinna wõiks põhjamaa Liverpooliks teha, kätte jõudnud ja isegi wäljamaa reisijatele oleks Tallinn meelitawaks peatuspunktiks, nende reisul Wenemaale ja edasi.

Iialgi ei ole Tallinna linnal suurepäralisem tulewik wälise kaubanduse tõttu eel seisnud, kui praegu. Terwe Amerika idapoolne äriiline ühendus Wenemaaga on siit Esiteks on tarwis Eesti ärimestel Amerika turgudega ühendusesse astuda ja teiseks on Eesti walitsusel sinseid äriilma ja tehnikalisi tegelasi tarwis Tallinnasse ja Eesti maale meelitada. Kaubandus oli ju wanast ajast peale kõige huwitawam rahwaste majandusline edendaja ja rahwaste waimliste püüete siduja, ja nii jääbgi ta weel tulewikus, kuigi uuentatud ja muutunud tehnikides. Amerika on ärilises teaduses ja tehnikalises osawuses kaugelt teistest maadest ees, sest kus Europa ärimees nädala tarwitab, sellega saab ameriklane paari tunni jooksul walmis. Praktikaline lihtsus ja asjalik tublidus — efficiency—on need peapõhjused mis Amerika ärilise ja tehnikalise tuseduse on teistest rahwastest üle tõstnud. Kui Eesti majandus ja kaubandus Europas teiste rahwastega wõistelda tahab, siis on tarwis Amerika waimu eeskujuks wõtta. Terwe Eesti majandusline laad peaks amerikaniseeritud saama, nimelt tehnikalisest küllest. Eesti äride ja isegi elumajade sisseseaded, terwe praktikalise elu system peaks muudetud saama, sest et see on siin nii palju täielikum ja kasulikum kui Europas seda tuntakse. Eestlased oma wanamoodilises elu- ja äriwiisis raiskawad 60% oma jõust ja teenistusest asjalikku tublidust tähelepanemata jättes.

Meie soowitame Amerika eestlastele et nad oma siin wiibimisel ühe ehk teise praktikalik tehnikalise tegewuse põhjalikult kätte õpiks ja siis sellega kui spetsialistid kodumaale pööraks. Nad leiaks, et nad seal suured uuenduste misjonarid oleks kuna nad siin wäikesteks naelteks suures masinas jäewad. See ei käi ükski äri ja ehituse tegewuse, waid isegi põllu-

majanduse ja mitmete teiste tegeliste elukutsete kohta. Nii näituseks ehitab Amerika 'contractor-architect' siin hoone ühe kuuga, mida meie kodumaal paar aastat saaks ehitatud. Eesti noored mehed peaks peale tehnikalise kooli lõpetuse siia praktikalist tegewust tundma õppima tulema, alles siis wõib sellest kiiret tagajärge loota. Iseäranis tähelepanemise wäärt sellest küllest on japanlased, kes siin tuhandete kaupa õpiwad, ja siis jälle kodumaale tagasi pöörawad.

Eesti ärimehed wõiwad Amerikaga tulewast äri sellega kõige paremine algada, et nad meie kodumaa toored produktid, nagu wõi, juust, liha ja teised toiduained Europa turgudele müüwad, sest siin on nende saadustega esialgul Amerikaga raske wõistelda, praegused kõrged hinnad wõiwad langeda ja ainult seda siia saada-wad, mis julgeste ostjaid leiab. Küll maksaks aga siia kasuga sarnast toorest materjali nagu nahku, harjasi, käsitöösi ja neid aincid saata, mis Wenemaa turult tulewad. Amerika wõib ehk suurel mõedul linu tarwitada, aga siiski oleks parem linast riidet siin müüa, riidet mis kohe meie taludes kujutakse. Edaspidi ehk wõiks siin kasuga mitmesugu Eesti käsitöö aineid müüa, kuid selleks on enne tarwis tööd teha. Wiimasel ajal on siin maius- asjade hinnad määratu kõrgesse kruwitud, ja tähele pannes, et siin peenemaitse- lised toiduained õige wiltsad on, wõiks meie Eesti talud ja aiapidajad suurt äri teha.

Koguni teise pildi pakub Eesti äri- meestele kauba sissewedu siit Wenemaale, ja nimelt sarnastes produktides, mis Europas puudulikult ehk palju kallimalt turule tuuakse. Sellest küllest seisawad esimeses reas kõik põllumasinad, puu- willa ja elektri masinad, trükimasinad, teras-tööriistad, ehituse masinad, mäe- kaewanduse ja ehituse wabriku masinad, kirjutus ja õmblus masinad, puuwili, kohwi, mõned wärwid ja keemikaliad, majade ehituse ja kütte abinõud, uuemad üles- leidused, kõik arstide instrumendid, ja mõned puuwilja sordid. Riide materjal Amerikas on puudulisem kui Europas ehk Wenemaal ja ühtlasi kallim. Et Saksa-

maa edaspidi arstirohtusi ja suurema osa wärwisi Europa ja Wene turule saadab, siis ei ole ameriklastel wõimalust siit nendega wõistelda.

Äriajamine Eesti kaubamajadel otsekohe Amerika turuga on keeruline, sest siinsed tingimised on koguni teised, kui Europa ehk Wenemaa omad. Esiulgul tuleb suurem osa äri ajada Amerika wabrikute ehk kaubamajade kaudu Tallinnas, kes ehk wõimalikuks teewad seal kohal laenu anda, kuid siiski on soowitaw, et Eesti ärimhed ühe ehk paar kaubanduse asemikku siin peawad, kes nendele korralikult siinsete tingimiste üle teateid annawad, ehk isegi siin tellimisi wastu wõtawad ja täide saadawad. Harilik komisjon siin on 5% wäiksete tellimiste juures, 2% sarnaste tellimiste juures nagu puuwili, kohwi, kakao, kalihwonium raud, wask, salpeter, ehk teised sarnased tarbeained. Meie annaksime küll tungiwalt nõu Eesti ärimeestele, et nad sarnaste üleüldiste tarbeainete ostmise otsekohe oma Amerika agendi läbi teewad, sest selle läbi ostawad nad kauba mitu protsenti odawamalt ja nad wõiwad julged olla, et see mis nad telliwad täieste hea on.

Oleks wäga soowitaw, kui Eesti kaubanduse osakond siin New Yorkis ühe Eesti käsitööde ja toorete produktide wäljanäituse wõiks toime panna ja ühtlasi awaliku kaubanduslise kontori kõrwas ka alatise proowide ladu siin hoiaks, mis palju äriajamiseks kaasa aitaks. Selles proowide alatises wäljanäituses ei oleks üksi mitte Eesti omad, waid kõik need produktid, mida Eesti ärimhed soowiwad siia turule saata. Meie toimetus on esialgu walmis selles asjas igapidi nõuga tueks olema ja wõtab proowisi edasi saatmiseks wastu, mis mitte wäikesed ja wiletsad ei tohi olla, sest ameriklane tahab täit pilti sellest näha, mida ta tellida soowib.

Tingimata soowitaw oleks, kui New Yorki ja Tallinna wahel kaubanduse ja reisijate laewad korralikult sõitma hakkaksid nagu nad teiste maade wahel seda teewad. Selleks wõiks ehk Eesti oma laewastikku asutada, kuigi ühes ameriklaste

ehk soomlastega. Siit saaks palju reisijaid ja kaupa Tallinnasse soowitada, kui kord kindel algus on tehtud ja reisijad aitaks äriajamist. Eesti kaubanduse osakond wõiks ehk esialgu sellele ettewõttele tarwilist abi anda, sest teiselt poolt tasub ta kõik kasuga ära. Eestimaale peaks mitmed Amerika maitseelised wõerastemajad ja suwituse kohad korda seadima, sest see kõik aitaks ligemat läbikäimist Eesti rahwa ja ühisriikide wahel. Oleks sellega ühes tingimata tarwilik ühte Amerika Eesti kaubanduse panka asutada, kes rahalised asjad kiireste õiendaks ja äriajamiseks kergituseks oleks. Soowime kiiret algust ja agarat ettewõtet Amerika Eesti kaubanduses, küll siis teised tingimised ise arenewad.

Meie Amerika Eesti Ühisus nõuab tungiwalt, et Eesti wabariik siin omale ühe agara, ettewõtliku kaubanduse kontori ehk konsulati awaks, mis siinsete ärimeeste, reisijate, ajakirjanduse ja Eesti koloniga käsikäes töötaks. Meie hoiatame kodumaa walitsust, et ta Wene eksisammusi ei teeks ja siia rahwa asemikusi ei saadaks, kes olusi ainult teoreetikalikult ehk kooli pingilt tunnewad, ehk Saksa tahawad mängida. Meie näeme siin, et agarad konsulid ja kaubanduse agendid kirjeldamata tähtsat rolli mängida wõiwad, ehk nad wõiwad kõik ilusa ettewõtte luhta ajada, kui nad lollid on. Wene konsulid siin Amerikas on enam ehk vähem tshinownikud, kes siinsetest oludest ja elust midagi ei tea, isegi Inglis keelt hästi ei oska. Ka mõned teised rahwad on selles suuri wigasi teinud. Saksalased, belgialased ja inglased on selle poolest teistest ees, et nende rahwaste asemikud wäljamaal kõik wilunud spetsialistid ja ärimhed ehk ajakirjanikud on.

Meie toimetusest on mitmed isikud nõu küsima tulnud, kudas Eesti ja selle kaudu Wenemaaga äri algada, ja kudas siit Eestimaale sõita, jne. Aga et meil selleks ühtegi juhatuset senini ei olnud ja et wõimata oli isegi kirjasi Eestimaalt saada, sest et Eesti wabariik siin alles maks-waks tunnistamata ja põhjendamata oli,

(Järg 48. leheküljel.)

Olud Eesti wabariigis.

(„Estonia“ isiklik sõnumesaatja. B. P. — ameeriklane.)

raegusel ajal, kus reisimine politiliste põhjuste pärast igapidi raskeks on tehtud ja kus erainimestel peaaegu võimata on ilma ühegi äparduseta New Yorkist Eesti uue wabariigi pealinna, Tallinnasse sattuda, arwasin ma suureks õnneks, et elusalt ja terve nahaga Rootsi ja Soome kaudu kord oma reisu eesmärgile jõudsin. Ma olin New Yorkist kuni Tallinna kõigest kuus nädalat teel ja mu kulud tulid umbes 800 dollarit hästi kokkuhoidlikult elades.

Tallinnasse Soome maalt jõudes äratas see linn minus enam uudishimu kui Helsingi ja isegi kui Stockholm. Mina kui ameeriklane, tulen esimest korda Balti- ja Wenemaale, sellepärast on kõik mulle huwitaw ja uus. Siiski pean ma ütlema, et Tallinn minu peale enam Saksa kui Wene waimu mõju awaldab. Sõja ja enamlaste hirmuwalitsuse tõttu on linn rõhutud meeleolus. Näen inimesi uuiltsatel, mehi ja naesi, aga sõrdlemisi wähe lapsi — näen, et kõigil näud tõsised, ärewil, kahwatanud ja rõhutud on. Inimesed tulewad ja lähewad nagu elawad pildid. Linn on palju rohkem rõhutud meeleolus kui ma seda Inglise, Daani, Rootsi, ehk isegi Belgia linnadest leidsin. Tallinn näitas mulle kurb ja rõhutud linn olewat.

Leidsin küll, et kaubamajad lahti on ja isegi lõbustused teatrites täies hoos olewat, aga nendest kõigest woolas raske kurbmeel — melancholy — mulle wastu. Kaupa poodis on õige wähe, toitu on wähe, ja inimesed on wiletsalt riietes. Näib nagu oleks iga mees ja naene oma riideid nii kaua kannud, et nad täitsa moodist maha on jäenud — wähest kaksikümmend aastat New Yorkist taga. Mu Eesti kirjatoimetaja, kelle ma New Yorkist kaasa wõtsin, ja kes ennast ütles Tallinnast pärit olewat, leidis, et ta wend ja tuttawad kõik kadunud olid ja tema arwamise järgi — ta oli kaksteistkümmend aastat kodumaalt ära elanud — Tallinn oli kogu poolest suuremaks kaswanud kui ta enne oli, aga teisisi oli ta ka palju wiletsamaks muutunud ja mitmetpidi nagu sunnud New Yorkiga wõrreldes.

Ehk meie küll ette arwasime, et meid Eestimaal nälg ootab, siiski leidsime et Tallinnas toidu poolest just nii paha ei olnudgi. Toit hotellis oli lihtne, aga ta oli maitsev ja sõrdlemisi odaw. Meie lõunasöök isiku pealt maksis Amerika kursi järele rehkendades \$2.65 ja ei olnud sugugi wiletsam kui Broadway restoranides seda pakutakse, kus ka üks söök \$3.00 maksma tuleb. Tõsi küll, leib oli natuke jäme ja teda anti nii wähe, et ainult esimesele söögile jätkus. Linnas näis leiwast puudus olema, nii ka suhkrust ja terawiljast, kuna liha ja kala küll oli olemas.

Siin wõerastemajas trehwasin esimese Eesti mõisnikuga — nobility — kokku, keegi parun Wrangel, endine tsaarikoja tegelane ja mõisa omanik Eesti- ja Liiwimaal. Parun Wrangel rääkis hästi Inglise keelt, nii siis hakkasime temaga jutule. Ta näitas esite kartlik olema, et oma mõtteid awaldada, aga kui ta kuulis, ja ma tale tõeks tegin, et ma Ühisriikide ametnik ja Amerika ajakirjanik olen, siis alles peasisid ta keelepaelad lahti ja meie algasime waielust. Ma jutustasin tale lühidalt, mis ma juba waremalt Amerikas Eesti olude üle olin kuulnud, kudas eestlased sakslaste ja enamlaste wastu endid mehiselt kaitsesid, ja kudas nad wiimaks omale korraliku wabariigi rajasid. Parun Wrangel waatas natuke haawatult minule otsa ja wastas:

„Kui eestlased New Yorkis Teile rääkisid, et nende sugulased ja sõbrad siin kodumaal kannatuste tulede läbi käisid, siis ei ole see weel midagi. Aga waadake, mu isand, meie Balti mõisnikud käisime päris põrgust läbi, ja meil on weel mitu põrgut ees. Meie kannatasime sõja tõttu, sakslaste siia tulekul, kes meie käest kõik

toidumoonna välja nõudsid, ja siis ähwardas meid halastamata tapmine ja piinamine kui enamlased meie mõisadesse ja linnadesse tungisid. Meie Balti mõisnikud aimasime ähwardawat hädaohtu juba ennem ette, sellepärast saatsime oma perekonnad Rootsi- ehk Norrramaadesse ja jääme ise ootama, mis tuleb. Enamlased riisusid ja tapsid, mis aga ette juhtus ja tegid siis endid mõisade peremeesteks. Nii näituseks, tapsid minu mõisa moonakad mu walitseja maha, poosid naesed üles, ja riisusid kõik paljaks, mis aga kätte juhtus. Mõisa endine ööwaht, Wiltu Jüri, kes enamlaste poolt kommissariks sai nimetatud, mõistis surma nuhtluse kõigile, kes aga ette juhtusid. See aeg wältas kuni Eesti talumehed, haritlased ja mõedukamad töölisid aru said, et enamlaste kihutus miskit muud ei olnud kui juutide rööwimise mäng, siis ühinesid

Eesti wabariigi soldatid wõtawad enamlaste nõukogu kommissari wangi.
(Keskel, endine Palupere mõisa ööwaht.)

nad, palusid Soomest, Rootsist ja Inglismaalt abi, ja kogusid suure sõjawäe, kellega nad wiimaks pillajad bolshewikid välja peksid.”

Parun Wrangel waikis, ohkas ja pakkus mulle sigarit.

„Sellega on siis kõik hädaoht möödud ja Teie wõite nüüd oma mõisad ja majad jälle kätte saada,” algasin mina osawõtlikult.

„Mu isand, Teie eksite,” wastas parun. „Eestlaste wabariigi loomisega ootab meid palju raskem tulewik, kui enamlaste riisumine. Meie oleks enamlastest ikka jagu saanud, sest Trotski oli ju nõus meile, Balti mõisnikkudele, meie mõisad tagasi andma, kui meie aga äri ja teised eesõigused oleks juutidele lubanud. Trotzki naene ütles mulle: „Kui teie, Balti mõisnikud, mu nime peale wiis miljoni marka Rootsi pankadesse deponeerite, siis ma wistan selle eest, et enamlased, Anwelt ja Pöögelman teile kõik teie mõisad paari aasta pärast tagasi annawad.” Aga nüüdne Eesti wabariigi walitsus, ja kogu Eesti maapäewa saadikud tahawad kõik seaduslikult meie

käest ära võtta, ainult mõned sajad rublad kahjutasu maksta ja siis meie mõisad kõik ilma maata töörahvale wälja jagada. Nad teewad seda seaduslikult, nii et meie kõik kautame. Neid eestlasi meie ära osta ei saa, nagu meie enamlasi oleks ära ostnud.”

„Kas nüüdne Eesti wabariigi walitsus siis mõisnikkusi nii wihkab?” küsisin ma edasi.

„Wihkab?” kordas parun Wrangel ägedalt. „Ta wihkab meid sada korda enam kui kõige metslikum enamlane. Eesti rahwas on tulises wihas mõisnikkude wastu, ja tahab nende mõisad kõik ära võtta, see on see kurbmäng. Meie mõisnikud loodame, et kord aeg tuleb, millal meie jälle Eestimaad oma alla saame, ja ühe monarhiline walitsuse Baltimaal põhjendame. Peab aga kannatust olema. Suurem osa endiseid Balti mõisnikkusi on nüüd õhates ja waewaga oma igapäewast leiba teenimas, üks siin, teine seal. Nii on krahw Tiesenhauseni tütreid kõik passijad ja kooliõpetajannad. Mitmete kuulsate Balti parunite lapsed on wäljamaal koguni kerjajad ehk uulitsa pühkijad.”

Meie rääkisime ühest ja teisest ja parun Wrangel oli üsna imestanud, kui ta kuulis, et amerikalased peaaegu miskit Balti mõisnikkudest ja nende kurbmängust ei tea. Nagu näha, oli see Eesti mõisnik oma südames päris sakslane ja osawõtlik Saksamaa saatuse kohta, ehk ta seda küll warjata püüdis.

Sel korral oli mul õnn paari noore Eesti wabariigi tegelasega tuttawaks saada, kes mõlemad minu peale head mõju awaldasid. Nad näitasid lihtsad ühekülgsed haritlased olewat, kes nähtawaste kõik Eesti politilised probleemid aina teorigega seletada tahawad. Nende püüetest paistis waimustus, isamaa armastus ja õigusetunne rahwa wastu wälja. Nagu nende jutust kuulsin, seisab terve Eesti tulewik kogu rahwa, suuremalt osalt põllumeeste, haritlaste ja tööliste käes. Enamlaste kuri-tööd olid nähtawaste sotsialistlike huwituse Eestimaal täieste surmanud; ja siis paistis weel see nende awaldustest wälja, et demokraatline wabameelsus ja edumeel seda palju laialisemalt pakkusid, kui ühekülgne sotsialismuse programm.

Mind imestas wäga nähtus, et Eesti wabariigi tegelased koguni wildaku pildi Amerikast omale ette kujutasid. Nagu näha, teab eestlane niisama wähe Amerikast, kui amerikalane eestlastest. Eestlaste arwates on kõik amerikalased pisut pöörased, ehk isikud, kellel iga kruuw oma koha peal ei ole, suured kõmuarmastajad ja miljonärid. Amerika näitas neile nagu muinasjutu maa, kus olud kõik ümberpöörduvalt käiwad, kus raha puuotsas kaswab ja tänased tööliselised homme miljonärideks saawad. Amerika ühiselu, kaubandus ja nende tingimised näitasid nendele noortele eestlastele liiga udused olewat. Mulle näitas nii, et Saksa haridus oli nende haritud Eesti noortemeeste peale oma konwentsionilise ja kitsarinnalise templi wajutanud, mis mulle ka lihtsalt igalt poolt Eestimaad elust silma paistis.

Teiselt poolt leidsin ma, et peaaegu kõik Eesti rahwa mehed sugugi ei teadnud kudas endised Wene kadetid ja teised Kerensky aegsete parteide eestwedajad selles süüdi olid, et enamlastel korda läks walitsuse ohjasi oma kätte kiskuda. Loodan et nad pea aru saawad kudas waene Wenemaa ära anti.

Lõpetame nüüd politika ja tuleme Tallinna elu juurde tagasi. Öhtul läksin ma Estoniasse, Eesti operimajasse, et näha, kudas seal kunst kosub. Mängiti sel korral „Traviata”. Etendus oli wõrdlemisi rahuloldaw ehk seda küll ütlesime peaks, et Eesti näitleja ja laulja wõiks paremine Wene kui Italia iseloomu kujutada, wähemalt nii kaua kuni eestlastel ise oma näitekunsti weel loodud pole. Saal oli inimesi täis, ja osawõtmine oli elaw. Mulle meeldis wäga Estonia teatri ümbrus ja sisseseade, inimesed ja ta waim. Ma ei saanud aga kudagi sellega leppida, et Estonias enam Saksa-Skandinavia, kui Wene kunsti waim silmi paistab. Näitas nii, et tallinnlastel raha küll oli teatrisesse minna ja elu raskusi ära unustada, melodikalikku Italia laulu kuulates.

Oma nädalisel Tallinnas asumisel õppisin nii palju Eesti keelt, et ilma tõlgita uulitsatel käia ja olusid waadata võisin. Turg oli peaaegu kaubast tühi, inimesed ostsid aineid walitsuse sedelitega. Leiwa nael maksis 15 centi Amerika kursis, saapa paar 10 dollarit, jne.

(Lõpp Juuni kuu numbris.)

Klaara Lind.

Haruldaselt tige piiga, kelle sarnaseid harilikult tuleharkideks nimetatakse. Enne rewolutsioni oli tema ametiks „kodune” keelepeksmine, mille läbi ümbruse tuttawate seas riidlemist ja majasõdasi sünnitas. Käis niihästi wanal waesel ajal kui ka nüüd, mil kõik kommunistid endid täita võisid, imelohakalt ja räpaselt riides.

Sai kohe rewolutsioni algul päewakangelaseks ja enamluse õitse ajal nõukogude tegelaseks. Käis igal pool ringi, laterdas turuplatsidel ja kandis kaebtusi „weweimejate” peale nõukogude ette. Kui hiljem, 1917. a. lõpul ja 1918. a. algul nõukogude wõimud natsionaliseerimisega algust tegid, oli Klaara Lind Narwas esimene ülewõtmiste organiseerija, läbiotsimiste ja kinniwõtmiste juhataja. Tema korraldusel wõeti ka sukakudujatelt, keda Narwas wõrdlemisi palju, masinad ära ja tassiti ühistöökotta. See tegu sünnitas Narwas hirmsat lärmi ja pidi nõukogude wõimule komistamisekiwiks saama, sest olid ju enamasti kõik sukakudujad kehwad tööliselised ja enamlaste poolehoidjad. Masinate ära wõtmine aga awas nende silmad ja nad asusid wõitlusesse enamlaste wastu. „Wõta, häwita ja tappa!” — need olid Klaara Lindi hüüdsõnad turgudel ja koosolekutel kuni Saksa wägede Narwa jõudmiseni.

Saksa soldatid, kellele Lindi tegewusest räägitud, tahtsid teda maha lasta. Ta asetati juba seinä äärde ja soldatid wõtsid püssid kätte. Kuid Lind wiskas enese pikali, siples käte ja jalgadega, ajas wahu suust wälja, nuttis, karjus, palus ja wandus, tema ei olewat mitte enamlane, kaebtused tema wastu olla walelikud jne. Inimesed, kes seda pilti juhtusid nägema, hakkasid ka paluma, et awalikku kohta tapaplatsiks ei tehtaks. — Saksa soldatid muutsid ka oma otsuse ja wiisid Lindi mitte mahalaskmisele,

waid wangimajasse. Pikema istumise järelle lasti ta wabaks, sattus aga sügisel, kui ta Jamburi enamlastele mõnesuguseid teateid ja nende isikute nimekirja, kes maha tuleksid tappa, tahtis wiia, uueste lõksu ja pandi jälle trellide taha. Kinniwiimisel wandus ta kõigi pühaduste nimel, et ta mitte iialgi enam enamlaste poole ei piilu, kui tale elu kingitakse.

Kui wõim Eesti Ajutise Walitsuse kätte läks, lasti Klaara Lind ühes paljude teiste poliitiklastega Narwas wangimajast wälja. Lahtilaskmist toimetas seekord R. Astrem, praegune Narwa linna-pea abi, A. Walitsuse usaldusmehe wolitusel. Usuti, et inimene, kes küllalt juba rumalusi teinud ja oma tegusi kahetse nud, ja kelle wastu Aj. Walitsuse esitajad nii heatahtlikud olid, kord ometi mõistuse pähe wõtab. Kuid eksiti, eksiti rängaste.

Niipea kui enamlaste rööwsalgad Narwa jõudsid, oli Lind esimene, kes werd ja ainult werd hakkas nõudma. Igaühe, kellega tal sõnawahetust oli olnud, kuigi kõige tühjemate koduste asjade pärast, laskis ta kinni wiia, paljudele nõudis koguni surmanuhtlust. Iga päew luuras ta miilitsas, registreerimise-osakonnas, sõidulubade büroos ja mujal ning andis oma wastased üles. Hooples alati: mul on niisugune wõim, et keda tahan, seda ära hukata wõin lasta. Ja tõeste, tal oli wõim. Klaara Lindi kaebtused loeti nõukogu ja uurimisekommissjoni poolt otsusteks, käskudeks, mida täitma pidi. Julgeste wõib ütelda, et kui Narwa 300 inimest kinni wõeti, osalt pantwangidena ära wiidi ja osalt ära hukati, siis vähemalt pool osa nendest Klaara Lindi pealekaebamiste ohwrid olid. Peasüü Narwa metsikuste ja weresaunade pärast langeb kahtlemata selle tigele piiga peale. Aga enamlaste juures on see mõrtsukas inimene suure au sees. . .

J. Haamer.

Naene Amerikast

Ivan Narodny — Jaan Taluse uudisjutt.

Listak, tuntud Labawere küla rätsep oli muidu üsna õnnelik mees, aga üks ainum küsimus piinas ta hinge ööd ja päevad: kudas kaupmeheks saada. Ehk küll rätsepa töö mehele ülespidamist andis ja teda ilusas riietes pidas, siiski ei annud ta nii palju tagawara, et sellest midagi suuremate ettevõtete peale üle oleks jäenud, mis Listakul peas keerlesid. Listak ei sallinud rätsepa nime, kuna kaupmehe nime tal nii meeldiwalt meeles mölgus. Aga mis teha ja kust seda raha saada. Ainus abinõu Listakule oli rikas naene wõtta. Aga kas need rikkad naesed puu otsas kaswawad.

Listak oli ju mõndagi aega ettewaatlikult seda küsimust omas waimus kaalunud ja asjalikult tüdrukuid järele kuulanud, kellele ta oleks kosja wõinud sõita. Aga üksigi nõu ei aidanud. Mustwe ligidal tundis ta Paju Miinat, ühe woorimehe leske, kellel kakssada rubla öeldi pangas olema. Aga pagana häda oli see, et Miina nina ja juuksed punased olid ja pealegi lonkas ta. Muidu oli ta küll hunts hand-saku sorti, kandisgi kübarat, seemusk nahkseid kindaid ja päewa warju. Aga kuhu sa ikka niisuguse wana kolgitsaga lähed? Listakul ei tulnud undki enam silmi abielu küsimusi läbi mõteldes. Üks kord sa naese wõtad, aga mis sa siis teed kui ühe konksuga kokku saad. Listak tegi wiimaks otsuseks Miinat omast meelest üsna wälja jätta.

Korraga rääkis tale teise talu sulane, et Metsa Mikul, Tagaperes, rikas tütar olla, kellel ligi wiissada rubla kaasaraaha olla. Noh, see oli Listakule kui mesi karule. Kohe ta palkas omale teise talu peremehe käest hobuse ja saani ja sõitisgi Metsa Mikule külasse. Nagu ikka wiisiks, pistis Listak omale wiina pudeli taskusse, sidus helmise wöö wööle ja sõit algas.

Metsa Mikk wõttis Listakut nagu rikkast wõerast wastu ja kutsus külalise tuppna soendama. Listak sammus tuppna ja waatas uudishimuliselt ümber

kus siis see rikas tütar oli, tõmbas wiina pudeli wälja, kõhitas, ja küsis ääri weeri mööda kudas tal tütreaga lugu on. Wana Mikk lükkas oma lamba naha mütsi kõrwa peale, noogutas pead ja wastas:

„Liisa pole kodus. Ta elutseb — kui Teie wahest nii kuulnud oléte — seal kauge maal, mis Amerikaks nimetatakse.”

„Wõi Liisa elab Amerikas,” ohkas Listak aukartlikult ja nühitas ennast Mikule ligemale.

„Kudas siis, ta elab seal juba aastad wiis,” algas wana mees, pead noogutades. „Oh sa taewake kui Teie mu Liisat näeks! — Teie silmad jäeks wälja. Liisa on päris Saksa preili, tore, kas teate! Ja mis-suguseid riideid ta kannab! siidist seelikud seljas, siidi sukad kirstus, ja neli wõi enam kübaraid — oh sa taewa waimuke, ta on nagu tule leek! Ma ütlen Teile kui Teie mu Liisat näeksite, Teie hing jäeks kurku. Ta on kõik selle ise Amerikas teeninud. Üks preili mis preili, seal ei ole midagi teha.”

Listak kuulas wana Miku juttu nii et tal hing kinni jäi ja suu laiali seisis. Listaku süda hüppas juba poolteist sees. Pead sügades ja rindu rõhites küsis ta:

„No kudas ta selle suure rikkuse seal siis nii kokku ajas?”

„Sakste juures teenides. Ta on nüüd seal köögi ja tua tüdruk olnud, wiimaks ta hakkas seal passijaks, ja teenib nüüd oma kakskümmend dollarit, wõi nelikümmend rubla kuus. Nüüd tal on juba üle tuhande rubla pangas.”

„Wõi tal on juba tuhat rubla pangas?” kogeldas Listak ja neelas sülge. „Noh, see on päris kulla haud — nelikümmend rubla kuus — see on warandus, seda mak-sab teenida, sellest saan ma aru.”

Listak tundis et ta pea ümber hakkas käima.

„Tõsi! Liisal on enam raha kui ta tar-witab.”

„No, miks ta siis mehele ei lähe?” kü-siteles Listak edasi, suu sülge täis.

„Kas tal siis mees käest ära jookseb, või kas tüdruk siis mehi ei saa kui tal raha on,” weeriteles Mikk.

Mikk sügas oma kukrut ja sammus sängis juurde. Selle põhja alt võttis ta ühe mustanud kirja ümbriku ja selle seest ühte päevapilti välja tõmmates ta sosistas Listakule: „Waata poeg, see ongi mu Liisa. Kas ta ei ole tore—suurepärane!”

Listak silmitses ja silmitses ja sügas jälle kuklat, ümisedes:

„Tore, seda peab ütlema!”

Tõtt rääkides, Miku Liisa just nii pilt ilus ei olnudki, nagu ta aukartlik isa kiitis. Aga ta oli saksik, seda peab ütlema. Ta oli kainelt otsustades, — umbes oma kolmkümmend aastat wana, laia suu ja suure ninaga. Aga mis Liisa ta isa silmis nii toredaks tegi, olid Liisa Amerika moodi riided, saksa kübar, walged kindad, pikk jaana linnu sulg kübara peal, ja kõik need lipsid lapsid, mis külamehe silmale nii imponeeriwad on. Listak silmitses pilti kaua aega, kuni ta käed wärisema hakkasid.

„Noh, mis T'e siis arwate oma Liisast — arwate et ta tuleks ühele maa matsile siin naaseks, või mitte?” algas Listak piinlise waikimise järgi.

„Kõik on wõimalik,” wastas wana Mikk õlasi kehtes. „See kõik seisab sellest kudas mees tale meeldib. Tüdruku meel on selles asjas pehme nagu uus kasukas. Õnne wõib ikka katsuda. Ega küsimine just meest maha lükka. — Aga, ühte asja pean ma Teile ütlema, wäga palju seisab sellest kudas see mees tale kirja oskab kirjutada.”

„Seda me ka arwame,” unistas Listak ja waatas wiirastawalt kaugele.

Wana Mikk ja Listak puhusid palju Liisast, ta peenest maitsest ja rikkusest. Wiina pudel sai wiimaks tühjaks ja Listak võttis wana mehe käest Liisa adressi Amerikas, ja keeras koju. Terwe tee Tagaperest Labaweresse pöörlesid Listaku peas kõiksugu plaanid. Oli ikka üks karu tükk küll naest Amerikast kirja teel kosida. Näitas nagu oleks see muinasjutt wõi unenägu. Listak tuli siiski otsusele et jalaga katsutakse kōwa, ja tarwis õnne

katsuda. Kõik kordaminek seisis selle külles kudas kiri kirjutud sai.

Listak oli nii mõnegi kirja juba kirjutanud, aga küsimus oli, kas ta küla kirja wiis oleks mõjuw küllalt rikast tüdrukut Amerikast maa rätsepale naaseks meelitada. Selles Listak kahtles. Kiri Liisale oli tarwis nii kirjutada, et sel oma mõju oleks, et see tale südamesse läheks. Listaku mõtted langesid kõrtsmik Maru peale, kes oli tuntud kui küla kirjamees ja jutude lugeja. Tarwis siis Marule kõik südame saladused wälja puistata ja paluda et ta ühe wägewa kirja Liisale walmis sepitseks.

Listak sosistas oma saladuse Marule, ja Maru oli walmis asja aitama. Marul oli ilus kirja paber kodu, roosgi nurga peal. Selle peale ta kirjutas pool maalides umbes järgmiselt:

„Armas Preili Liisa; — Ilma silma nägemata ja käe andmata terwitan Teid siit kaugele kodumaalt. Teie inglililus nagu wilgub mu silmade ees ööd ja päewad. Ma usun, et ma Teie armu kammitsates olen. Ei ole midagi teha. Kuulsin õige Teie külast, et Teil olla kõike seda wana puru küll ja küll ja tahtsin Teid tasa hilja küsida: Liisa, Preili Liisa, ütelge mulle kas tahate mulle naaseks tulla. Mul on siin Labaweres oma maja ja maa. Tahaksin kaupmeheks hakata. Selleks on tarwis enne kosja sõita. Nagu näete ja teate olen poissmees ja taewale tänu, terwe ja tugew jala tallast pea laeni. Kui see Teie nõu ja tahtmine on, siis ütelge üks magus ja, ja asjad ongi korras. Noh, elage heaste kuni üks kord jälle näeme aga ärge unustage kohe oma wastust andmata. Südamesse tungiwalt — Isand Wiidu Listak.”

Kiri oli wiimaks kirjutud ja Listak luges ta vähemalt kümme korda läbi enne kui posti pani.

Kodu tulles oli Listaku pea mõtetest kihamas. Oli ikka weider küll kirja kaudu omale naest kosida, ja pealegi weel Amerikast. Seda ei olnud weel Labaweres ega selle ümber kaudu keegi kuulnud ega näinud. Kiri oli küll wägew ja õrn, aga kas tal tõeste nii palju wõimu oli ühte nii rikast preilit nagu Liisa Ameri-

kast, ühe Labawere küla rätsepale nae-seks meelitada, selle juures Listak kahtles. Oli ikka üks karu tükk küll, selle juures polnud ühtegi rääkida.

Kaks igawat kuud läksid Listakul mööda. Aga need kaks kuud olid nagu kakskümmend aastat. Kui Listak juba üsna kahtlaseks läks, et ta kirja kaudu kosimisest midagi wälja ei tule, siis tuligi kiri Amerikast. Walla kasakas tõi ta ettewaatlilikult kodu. Listak wõttis ta wärisewa kättega ja rebis närwiliselt ümbriku lahti. Sees oli Liisa kiri. Listak luges ja luges, ja läks punaseks ja walgeks. Kiri oli õrn ja südant-sulataw, ja käis järgmiselt:

„Ammu igatsedu Mr. Wiidu: — Teie kiri oli nagu Kreep tshuus ja kokteel segatud, magus ja tungiw, just nagu ma armastan. Ma usun ka, et mul tarwis on abielusse astuda ja õnne maitseada. Teid tunderikkalt oma südant wastu surudes. Ma dreamisin ikka kaupmehe prouaks hakkata, — mul on praegu enam kui kaks tuhat rubla hoiu kassas. Ma tulen Teile millal aga walmis olete oma äri awama. Saatke mulle teate ja mina telegrahweerin wastuse ja kui see taewa tahtmine on meie saame õnnelikuks meheks ja nae-seks. — Liisa.”

Uudis oli nii põrutaw, et Listak kohe kirjaga kõrtsu juurde kõndis ja seal kõrtsmik Marule oma saladust ilmutas. Selle aja sees kui kõrtsmik Maru kirja luges waatas Listak sügawates mõtetes aknast wälja waikse õhu sisse ja nägi seal wiirastusena terve tulewiku pildi: oma poodi Labaweres, riulid kaupä täis, rahwas poodis ja leti ees, ja tagawara weel aitades. Silt „Kaupmees Listak” kõlkus nii selgelt ta silmade ees, et ta iga tähte wõis sõrmega katsuda.

Kuna kõrtsmik Maru plaanisi hakkas andma, kudas pulmad peaks peetud saama ja linna mõrsja wastu wõetama, põrutas puusep Pada, kes oma klaasi tühjendas rusikat wastu letti ja argumenteeris:

„Listak, ole ettewaatlilik. Tüdruku kaasawara pole just taewas teab mis. Olgu su Amerika Liisa nii rikas nagu ta on, aga ta on ikka tüdruk, keda siin pool inimesed ei tunne ega tea. No mis sa ikka

sellest paberi lehekesest tead, mis ta sulle seal saatis. Ja tont neid Amerika tüdrukuid weel teab. Tüdrukut kosida keda sina ega mina ei tunne, on hull ikka küll.”

„Wana Pada, sina parem pea oma keel huulde taga,” hüüdis Maru wahele. „Listak teab, et Liisa on linna preili, Liisal on raha, ja Liisa on Amerika saks, sellest on küll.”

Maru arwamine oli Labaweres mõeduandew, sellega siis lõppes waidlemine. Seal tulid aga tõsised palju huwitawamad küsimused arutusele, mis Listaku ja Maru pead pöörlema panid. See kõige keerulisem küsimus oli pulma plaan. Toitud, wiinad, söögid ja riided tulid kõik ükskhaawal arutusele. Muusika küsimus oli see wiimane ja kõige keerulisem. Küsimus oli mis muusika meeldiks Liisale kõige rohkem.

„See kõige peenem muusika on leierkast. Linna tüdrukid tahawad ikka peenikest muusikat,” aruteles Maru, ja keerutas oma wurrusid. Muusika walmistuse wõttis Maru oma peale. Kui wiimaks kõik pulma plaanid walmis olid, kirjutas Maru weel kirja Liisale ja andis nõu kudas Labaweresse tulla ja millal pulm saab olema. Sellega sai siis suur problem lõpetud ja Listak lonkis kodu poole.

Nüüd algas aga kiire pulmade wastu walmistus. Listak pani oma maja pidu mundrisse, wärwis ukсед ja aknad, pesi põranda ja ehitas poe maantee wastu tua otsa. Aeg läks nagu unenägu. Ühel ilusal suwe hommikul Labawere küla rahwas ärkasid üles, ja rääkisid Listaku pulmadest, mis käes olidgi.

Iim oli nii ütlemata ilus ja terve küla oli Listaku talusse kokku tulnud pulma pidule. Kosilane ise oli priksti praksti pulma riietes: uus ülikond, walge krae, must siidine kaela lips, linna saapad jalgas, nii et mees nägi wälja nagu päris linna saks. Tua harjal lehwitas lipp, põrand oli walge liiwaga üle külwatud, katlates olid söögid keemas ja ahjus praed küpsemas. Isegi koerad ja kassid jooksid ümber, sabad püsti, meel hea ja täis pulma tuju. Kõrtsmik Maru oli aga muusika instrumendi kallal töös, mis täieste

Amerika maitses oli wälja plaanitud. Maru oli kuulnud kudas Amerikas asjad kõik suurepäraliselt ja mehanikaliselt korda saadetakse, selle pärast oli ka tema plaan sarnast Amerika ime-mänguriista kokku seadida.

Maru hiigla muusika riist oli üks wana kapsa tõre, mille ta kirju kauba kuulutuste ja paberitega üle oli katnud. Selle tõre alla peitis ta kolm tuntud küla muusekanti: Jaak wiuliga, Tõnu torupilliga, ja Lustiku Jaan lehepilliga. Tõre külge sidus ta ühe suure wända, käepidemega millest üks muusekant wäljas pool ümber ajama pidi, umbes seda wiisi nagu leierkasti mees oma instrumenti wäntab. Sellega ühtlasi pidid peidetud muusekandid tõre all mängima hakkama.

See suurepäraline muusika instrument nägi wälja nagu üks saladusline nõija wakk. Ükski pulma ehk wõerastest ei teadnud kes selle all peitusid. Maru oli üsna higine kui ta oma saladuslise tööga walmis oli ja wõidurikkalt oma käsi hõerus.

Pulmalised waheajal olid salkadesse kogunud ja rääkisid pingule tõmmatud äritusega suurest pidust. Naesed ja tüdrukud seisid kolme ehk nelja kaupa koos ja murdsid oma pead, kudas see Amerika Liisa küll wälja peaks nägema, kudas riides olema ja kudas rääkima. Wana rata-sepp Pada, kes ka piduliste hulgas wiibis oli kahtlane Liisa tubliduse ja kombelise wäärtuse kohta ja waidles ägedaste selles asjas wana Kuremäe Aduga.

„Olgu nüüd selle Amerika Liisaga kudas on, aga weider ikka see on ühte wõhi wõerast tüdrukut raha pärast kosida,” lausus Pada. „Ma kardan linna tüdrukuid olgu neil raha nagu raba, sest mis nad ikka siin maal wastu wõiwad kesta. Linna tüdrukud on läbi ja läbi petised: wale hambad suus, wale juuksed peas, wale silmad ees, wale wärw näu peal — ühe sõnaga, nad on walelikud ülevalt kuni alla. Ja mis ta rahagi aitab, kui tal Jumala looduid liikmeid kehas ei ole. Linn on üks hukatuse haud, seda ma sulle ütlen.”

Adu täitis oma piipu uueste tubakaga ja wastas Padale oma pead noogutades: „Õige ta küll on, aga wana wennas ajad

on niisugused kus walet peab pruukima ja ilma rahata ühtegi teha ei saa. Mis sa kurat ikka wandsitad kui sul raha ei ole. Olgugi et naene peab terwe ja töökas olema, aga uuel ajal on raha üks põrgu hea asi ka. Mina ka Listaku asemel ei waataks, on Amerika Liisa seda wõisteist, kui ta aga raha kaasa toob.”

Wanameeste waielus sai korruga otsa kui koerad haukuma hakkasid ja poisikesed igalt poolt karjusid:

„Mõrsja tuleb, Liisa tuleb!”

Kõik pulmalised ruttasid õue peale pruuti wastu wõtma ja Liisad waatama. Ja seal ta oli: suur Amerika moodi kübar peas, päewawari ja walged kindad käes, läikiwad saapad jalgas, siidi mantel selgas. Nagu wiirastus seisis Liisa Labawere pulmaliste keskel. Waene Listak ei teadnud, kudas teda wastu wõtta ehk kudas rääkida. Ta kummardas sügawaste ja andis ta käele aukartlikult suud. Aga weel ei tulnud sõna ta suust wälja.

„Kas Teie olete Mr. Listak?” küsis Liisa Amerika murrakus ja kõrges pingul-toonil.

„Nu jah, preili Liisa, kudas siis, prouakene, ma olen Listak,” kogeldas kosilane segaselt, rõemu pisaraid silmist pühkides.

„Oh mu dear boy, oh sa sweetheart — Listak, tere mine boy,” hüüdis Liisa Amerika murdes.

Liisa wõttis Amerika wiisil Listaku käed oma kätte, hoidis neid waikides ja langes siis wiimaks ta kaenlasse. Kõik see oli uus Labaweres, kus armastuse awaldused lihtsamalt ette kanneti. Listak täitis tummalt ja aukartlikult, mis peenike linna pruut ette näitas.

Kui esimene terwituse tseremonia Liisa ja Listaku wahel möödas oli, siis tuli kord pulmalistega tuttawaks saada. Tüdrukud ja poisikesed wahtisid aukartliku uudishimuga ja aia wahelt piiludes Amerika pruudi peale, kes toreda siidi lehwitajaga õhku omale nāusse tuulutas ehk ühe kanna pealt teise peale keerles. Korraga ennast Listaku poole pöörates, kes pool küürakalt Liisa selja taga seisis, küsis mõrsja:

„On teil siin ginger eeli, kokteeli wõi kreetshuussi saadawal? Ma armastan

orangeedi ja scotch-highball'i kõige rohkem.”

Need olid nimed, mida ei Listak, ega kõrtsmik Marugi polnud kuulnud. Listak vaatas õlasi kehitades kord Liisa, siis Maru poole ja kõhitas rinda. Maru sai kosilase kitsikusest aru, pööras ennast Liisa poole ja vastas wabandawalt:

„Preili Liisa, meie küla mehed ei pruugi palju linna sakste jookisi. Porujomm, õlu ja kodu-tehtud napsid on kõik, mis meil pulma peal saadawal on. Saksa joojgid teewad maalaste kõhu lahti ja käiwad terwise peale. Pardong, preili Liisa, ei ole midagi parata. Kas tohin Teile küla-meeste kalja pakkuda?”

Liisa kortsutas närwiliselt nägu ja keeras ennast kanna peal kosilase poole. Waene Listak oli kahwatand ja arglik oma romantilise paleuse ees. Tal oli tegemist küll, et Liisa peeneid linna kombeid järele aimata ja osaltgi kätte õppi-da. Listak katsus käed rinna peal kanda nagu Liisa neid kandis, katsus pead hoida nagu Liisa hoidis, katsus wõerast murrakut küla kõnewiisile juurde lisada ja ühte ja teist saksa kommet omandada. Liisa wõttis oma kosilase käe alt kinni ja nii hakkasid nad aia äärt mööda õue peal edasi tagasi jalutama ja asjaolusi läbi rääkima. Naesed ja mehed seisid lahtiste suudega igal pool ja waatlesid uudishimuliselt kõike seda pealt, põnewalt oodates, mis wiimaks veel juhtub. Puusepp Pada ja Listaku onu seisid mesipuude warjul ja waidlesid ägedalt Liisa üle.

„Noh, mis sa w'a Jaak siis sellest Amerika Liisast arwad?” küsis Pada, piipu imedes ja sülitades.

„Ta nüüd on ka, mis ta on,” ümises Jaak. „Olgu tal nüüd raha, mis tal on, aga ta Amerika kombes ja Amerika wigurdused mulle küll ei meeldi. Mis Listak wiimaks küll ta siidi hilpudega ja saksa saabastega teha saab. Oh sa pojuke ja püha ristike, mis mu silmad weel enne surma ära näewad!”

„Jaak, kurat, sina oled see õige mees,” hõiskas Pada, sülitades. „Tembutus ta ikka on, seda ma ju ütlesin. Aga maksa rääkida. Kõrtsmik Maru ja Listak ise tahawad linna hilpusi ja linna nuhku.

Küla tüdrukud on nendele liiga lihtsad, liiga wana moodi. Linn on põrgu haud, kes mehed ja naesed alla neelab. Aga mis sa seal teed kui raha, saksa kombes ja peenikeses weiderdused meeste pead pööranud on. Ei maksa wastu waielda.”

Wiimaks läksid nii kaugele olud, et pidulised tuppa kutsuti toitu wõtma, mida küla naesed ju terve päewa keetnud ja küpsetanud olid. Tuas olid lauad kaetud ja pulmalised istusid tõsiste nägudega lauda. Maru oli kuulnud, et ameriklased kuulawat muusikat kui nad söögi lauas istuwad, nii siis tegi ta otsuseks hiigla leierkasti kohe söögi algusel mängima hakata. Moosekandid olid juba tõre alla peidetud ja silmakirjaline leierkasti mees hakkas instrumenti wäntama. Mehed tõre all hakkasid kohe mängima. Wiilul, torupill ja lehepill kõlasid hiigla instrumendi seest wälja nii et seinad wabisesid. See oli muusika mida Labawere rahwas weel kuulnud ei olnud. Pidulised kuulasid ja pühkisid rõemu pisaraid, sest muusika oli päris suurepäraline. Liisa leidis aga hiigla leierkasti kisa liiga torkawa oma peenetele kõrwadele olewat, purssis huuled üles ja kähwatas:

„On t'e muusika üks larmi pasun küll, mis Coney Island'i kisast kaugelt üle käib. Mu kõrwad üsna huugawad.”

„Preili Liisa, m'e mehed teewad, mis ameriklaste meeldib. Meil on mehi, kes sedasama teha wõiwad mis t'e ameriklased teewad. No eks pole nii?” küsis Pada teisel pool pidulauda.

Muusika woolas nagu jõgi ja piduliste tuju jõudis kõige kõrgemale tipule. Joojgid ja söögid olid piduliste pead juba soojaks teinud. Kas melega wõi kogemata juhtus, seda nüüd keegi ei tea, aga üks nendest laua juures passijatest küla naestest oli ühe keewa kohwi kausi leierkasti peale pannud. Moosekant, kelle pea ju kirju oli, lükkas suure waagna tõre põhja peal ümber, ja palaw kohwi jooksis tõre alla, kuhu moosekandid peidetud olid. Nagu pikse noolest trehwatud, jäi muusika waiki. Tõre — ehk nii ütelda, hiigla leierkast hakkas wabisema ja wankuma, nagu oleks tale elu sisse tikkunud. Kisa ja wanduwad healed kostsid tõre alt wälja.

Pidulised, nagu nõiutatud, jäid waiki ja waatasid hinge kinni pidades muusika instrumendi poole. Waene leierkasti wäntaja oli kokkunud ja waatas pool halwalt pealt. Wiimaks tõusis tõre üles ja kolm moosekanti tormasid kiunudes ja wandudes wälja, kuna auraw kohwi nende juukstest ja riietest maha tilkus. Enne kui ehmatanud pidulised aru said, mis juhtunud oli, tõstis torupilli Tõnu oma rusika ja ähwardas waest Wiidi'd kes leierkasti wäntamas oli:

„Mis sa ikka tembutad seda wiisi. Kas sa taina pea tead, et sa mu karwad peast maha põletasid. See pole kellegi nali!”

„Lõhu ta silmad wälja!” kisendas wihane wiuli kunstnik.

„Mehed, kas t'e lollid olete. Ma olen ilma süüta. Ma ei teinud seda!” wabandas Wiidu ähkides.

Moosekandid said aru, et Wiidu ilma-süüta oli. Kohwist nõretawate riiete ja juukstega tormasid nad wälja. Oli ikka äpardus küll.

Kui pulmalised wiimaks aru said, mis sündinud oli, siis plahwatasid nad naerma, nii et igal ühel kõht wabises. Isegi Amerika Liisa rebis naeru, et kunstline puna ta huultelt ära sulas. Ka koerad hakkasid huluma, lapsed ja poisikesed karjuma ja kilkama. Suur leierkast seisis nüüd ümber lükatult, märg ja waik nagu haud. Kudas need wihased moosekandid oma ägeduse wäljas kustutasid, seda ei teadnud pidulised toas. Aga nali ta oli ja seal oli enam naeru, kui keegi Labaweres mäletas iialeski näinud ja kuulnud olevat.

Kui pidulised wiimaks naeru laenetest wälja said ja kõhud worstide, praadide ja kõikisugu saksa söökidega täis olid täitnud, siis pilgutatas Pada kõrtsmik Marule, et nüüd paras silmapilk kaasawara küsimust selgitada.

Maru pühkis suu raswast ja saia raasudest puhtaks, pörutas lauda wastu, et pidulised waikiks, tõusis püsti ja algas:

„Pidulised, meie pühitseme täna oma sõbra ja sugulase Listaku pulme preili Liisaga. Pidu on tubli, seda peab ütlema, Tublid on ka pruut ja peigmees. Aga

naest ei wõeta nalja pärast. Listak tahab omale poodi lahti teha, ja preili Liisa tahab kaupmehe prouaks hakata. Listakul on oma maja, maa, Liisa kirjutustal olla tarwiline summa „puru”, et äri rattad käima panna. Enne kui m'e pulmalised noore paari abielu kammitsasse seume, enne kui m'e armastuse pitseri murda laseme, tahaksime teada ja näha, et preili Liisa oma „puru” laua peale paneks. Meie küla mehed tahame asja enne kättega läbi katsuda, eks see pole tõsi?”

Kõik pidulised plaksutasid käsa ja Maru kõne wõeti waimustusega wastu. Liisa waatas enne oma kosilase, siis kõrtsmik Maru poole, tõmbas ühe siidise kukru käekotist wälja ja tegi selle krapsatades lahti. Selle seest ta tõmbas muhaku paberiraha wälja, luges üksikult kõik üle ja pani Listaku ette laua peale.

„Seal ta on. Kümme saja dollarist Amerika raha. See teeb enam kui kaks tuhat rubla meie rahas.”

Pulmalised olid nii wait et südame tuksumised kuulda olid. Listakul wärisesid käed ärituse pärast nii, et ta raha waatamise Maru hooleks jättis. Maru wõttis raha kuhu laua pealt, silmitses, katsus lugeda, kehitas õlasid ja küsis:

„Pulmalised, lubage mulle üks küsimus. Liisa pani raha küll laua peale — aga waadake, ma ei ole Amerika raha weel eluski näinud, ja ei mina oska Amerika keelt lugeda. Kas oskab keegi teine enam kui mina ja seletab meile et raha on eht Amerika raha.”

Pulmalised kahwatasid ja waatasid küsides üks teise otsa. Pada wõttis raha oma kätte, uuris, nuusutas ja mekkis ühte nendest keelega. Mitmed teised mehed tegid sedasama. Kõik pulmalised olid nagu pea peale kukkunud ja jutt jäi wagaseks. Mehed ja naesed sosistasid üks teisele saladusliselt kõrwa ja tegid pikad näud. Kõrtsmik Maru pööras ennast wiimaks kosilase poole, küsides:

„Noh, Listak mis sa ise arwad? Kas pole tõsi, meie laseme preili Liisal meie oma raha mida meie tunneme pulmaliste ette laduda, raha mida iga mees tunneb ja teab, siis on asi korras. Mis meie me-

Amerika Eesti Ühisus palub „Estonia” lugejaid, et nad kõiksugu ajakirjade ja ajalehtede sõnumeid ja ametlikkusi teateid, mis siin Amerikas Eesti maa ehk rahwa kohta on ilmunud, Ühisuse kätte toimetaksid, kes seda kõik hoolega kodumaa tulewiku kasuks kogub.

hed ikka selle Amerika rahaga siin Labaweres peale hakkawad ehk kuhu see ulatab, on konks millest üle ei saa.”

„Eks ta ole tõsi küll, Listak tahtis preili Liisat, et poemeheks saada, ja preili Liisa tahtis ka, et Listak kõrgema au pulga peale ronib. Abielu praegusel ajal on äri, mis äri, seal pole midagi teha,” pajatas Pada omalt poolt.

Liisa tundis, et Labawere mehed teda tüssata tahtsid ja ta hing läks täis. Ta tõusis püsti, kähmas raha laua pealt oma pihku ja ütles pidulistele:

„Noh, kui asi sedawiisi on, et Listak raha tahtis, aga mitte mind, siis ma lähen kust ma tulin. Talu matsile ma küll enam mehele ei lähe.”

Liisa tõusis püsti, et wälja minna. Listak hoidis aga ta käest kinni, waatas paluvalt, waikides ta otsa ja sosistas:

„Preili Liisa, ärge pange pahaks, mis matsid seal räägiwad. Mina kosisin su iluduse ja peensuse pärast ja wõtan wastu, mis sa aga mulle kaasa tood. Olgu ta Amerika wõi Ahwrika raha. Liisa, Liisa, palume Teid südamest.”

Liisa waatas tõsiselt Listaku otsa, siis pulmaliste poole ja istus peigmehe kõrwa ta kaela ümbert kinni hakates ja õrnalt linna wiisi suud andes.

„Listak mu boy, sa oled all right,” wastas Liisa. Aga pulmaliste poole pöörates ütles ta nendele: „T’e kolige kõik sauna ahju. Listak tellis mind Amerikast siia kinnitud kirja teel. Ta tahab mind naaseks, sellest on küll. Teie laulatust ega paari panemist meil tarwis polegi. Ma olen Amerika tüdruk ja elan Amerika

moodi, ilma teie weiderdusteta oma Listaku juures. Sellega on lori otsas.”

Liisa ja Listak tõusid üles, et wälja minna.

„Preili Liisa, kuulake ikka,” palusid küla naesed käebeliselt, „räägime asjad üle. Ei maksa just seda teha. See oleks häbi plekk põlwest põlweesse Labawere külale. Parem rakendame hobused ja sõidame laulatusele.”

„All right, tehke nagu tahate. Meil on see üks puhas,” wastas Liisa upsakalt ja waatas piduliste peale tagasi.

Labawere küla oli kisa täis, kudas Amerika Liisa abielust pajatas. Aga Listaku pulm läks ikka edasi ja tüli dollarite pärast oli warsti unustatud.

Amerika-Eesti kaubandus.

(Järg 37. leheküljelt.)

siis ei teadnud meie ühtegi teist nõu anda kui aga oodata. Meie palume kõiki Eesti asutusi, Eesti walitsuse ja kaubanduse osakondasi ja ärisi meile korralikult teateid saata ja meiega ühenduses seista kirjateel ja teisiti, sest ainult siis wõime meie tõsiselt siit kodumaa kasuks ja kustumiseks kaasa aidata. Meie soowime, et kõik Eesti asutused oma lendlehed, teadaandmised, bulletinid ja kirjanduse meie toimetusele saadaks, et seda siin tarwitada kui tingimised nõuawad. Meie tarwitame päewapiltisi ühes kirjeldustega, kui wõimalik.

Nagu iga uue ehituse algamine, nii on ka ilma rahwaste silmi Eesti wabariigi tulewase tähtsuse peale korraga pöörata, esialgu raske, ilma et tarwiline eeltöö küllalt tehtud oleks, aga on kord sihikindel alus pandud, siis areneb asi iseneest. Meie toimetus ühes Amerika Eesti Ühisusega teewad praegu sihikindla aluse panemise kallal tööd, mille tagajärge alles tulewase põlwe elanikud täieste maitseada wõiwad. Mis eestlastele enestele raske on kodumaalt korda saata, see on meile siin wõrdlemisi kerge, kuid meie nõuame, et meie püüdeid ja wõimalust tarwiliselt tähele pannakse.

Eesti politika, ühiselu, kaubanduse, kunsti, kirjanduse ja
teadusline kuukiri

„ESTONIA“

Ilmub Amerika Eesti Ühisuse kulul
New Yorkis

aprilli kuust peale korralikult iga kuu keskel.

„ESTONIA“, kui Amerika Eesti Ühisuse healekandja saab erapooletuid poliitilisi teateid meie isiklike sõnumisaatjate käest ja üldlõigse ringwaate Eesti ajalehtedest kokkuwõttes ilmutama.

„ESTONIA“ paneb suurt rõhku selle peale, et Eesti rahwa wabadust ja iseseiswust siit uuest ilmast jõudu mööda tuetada. Selles mõttes töötades seisab „Estonia“ toimetuse sihikindlalt ja wabas mõttes Eesti wabariigi walitsuse selja taga. Meie usume rahwa enamuse wõimu, rahwa demokraatlise omawalitsuse ja Eesti wabariigi tulewiku sisse. Selles mõttes ei taha meie ühtegi parteid, waid kogu rahwast ja rahwa walitsust tuetada. „Estonia“ tahab erapooletu edu, tõe ja wabaduse healekandja olla.

„ESTONIA“ saab korralikult päewapiltisi ja ilustusi trükkima, nagu jõud ja ruum seda lubab.

„ESTONIA“ toimetusele on tähtsamad Amerika ühiselu, kaubanduse, teaduse ja kunsti mehed lahkeste oma kaastööd lubanud, nagu Hudson Maxim, Dr. Thomas Darlington, Dr. Charles P. Steinmetz, Edwin Markham, Thomas Edison ja mitmed teised.

„ESTONIA“ awaldab tulewases numbris tähtsaid kirjatöösi Amerika tööstuse kohta. Meie tahame kõigest jõust kaasa töötada, et lähemat kaubanduslist läbikäimist Eestimaa ja Ühisriikide wahel kaswatada ja hoida.

„ESTONIA“ hind ettetellimisel on \$3.00 aastas, ehk 25 senti üksik number toimetusest ise ära wiies. Amerika ja kodumaa eestlased, tuetage oma ainsamat kuukirja rohkete ettetellimistega!

„ESTONIA“ toimetuse, 364 East 50. uulitsal, New Yorkis, on ühtlasi ka teadete kontor, laewasõidu ja seadusliku nõuandmise äri.

„ESTONIA“ toimetaja kõnetunnid on esmaspäewa, kesknädala ja laupäewa hommikutel kell 10-nest kuni kell 12-ni.

Jäeme rohketele ja waimustawat osawõtmist lootma.

I. Narodny, „Estonia“ wastutaw toimetaja.
P. Pelberg, kassahoidja.
P. A. Pabstel, kirjatoimetaja.

„ESTONIA“ kontor:

364 East 50th Street, New York City.

(Tähendus: I. Narodny on endise „Edu“ toimetaja, New York World, New York American ja Musical America kaastöölõine.)

Teadaandmine.

Amerika Eesti Ühisusele on ustawalt poolt ametlikult teatatud, et Ühisuse liikmetele ja eestlastele, kellede eest Ühisus wastutab, arwatawaste wõimalikuks tehtud saab, eeltulewal sügisel New Yorkist ilma maksuta Tallinnasse sõita. Igal kodumaale sõitjal perekonnal saab wõimalik olema umbes 40 ruutjalga tööriistu ehk elutarwidusi kaasa wõtta, mis niisama ilma maksuta edasi toimetatakse. Kuid kõik kodumaale reisida soowijad peawad endid hiljemalt 15. Juuni kuu päewaks Ühisusele üles andma, täielise kirjeldusega, mis nad kodumaal mõtlewad ette wõtta, kui palju nad tööriistu ja nimelt mis ja kui palju raha nad soowiwad kaasa wõtta. Eesti-maalt Amerikasse tagasisõitmise kulu on igapähe oma kanda.

A. E. Ühisus.

